№ 172 ՇԱԲԱԹ, 7 ՕԳՈՍՏՈՍԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ, 7 ՕԳՈՍՏՈՍԻ № 172

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն ինչում

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-Ի ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱԾ ՎԵՐՋԸ
5 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ռ., 6 և 7 ամսվ. 6 ռ., ամսակ. 1 ռ. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դօլլար, Եւրօպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ռ., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ։
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամակագրոշմով)։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են. 1 երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.։ Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и К°“ ֆիրմայի միջոցով Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ՕԲՕՒ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
8 կ. սկսած մինչև 6 ռ. իւրաքանչիւր փափեթը (ռուլօ)։
Ունի պահեստներ Ռուսաստանի բոլոր մեծ քաղաքներում։
ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Գօլովինսկի պր., 21, Պոտոտ. Ընկ. շինութ.
ՏԵԼԵՖՕՆ № 355.
ԳՆԵՐԸ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ԶՐԻ
(հ.2.) (ա.) 310. 50—39

ФЕЛЬДШЕРСКО-АКУШ. ШКОЛА въ Кіевѣ, при лечебн. на 100 кров. „Квисисана“, д-ра мед. П. Т. Нейштубе. Пріемъ прош. на всѣ отдѣленія. Права правительствен. школъ.
(2.) ап. (М.234955) 882. 3—2

ՆՈՅՆ ԽՆԴՐԻ ԱՌԻԹՈՎ

Բազմաթեակ հարցեր են տալիս մեզ ուսուցչական գանձարկղ հիմնելու խնդրի առիթով։

Նրանցից մէկին էլ ուսուցիչների վարձատրութեան չափն է։

Միատեակ չէ այդ չափը։

Ուսուցչի աշխատանքը միատեակ չէ գնահատվում զանազան տեղերում։

Նոյն առարկայի և նոյնաքանակ դասերի համար մի տեղ հայ ուսուցիչը ստանում է օրինակ 500, միւս տեղ 800 ռուբլի։

Կենտրօնական այնպիսի քաղաքներում, ինչպէս են Թիֆլիսը կամ Բաքուն, վարձատրութեան չափը բարձր է և կան ուսուցիչներ, որոնք կարողանում են ստանալ 1000—1500 ռուբլի, իսկ գիւղերում այդ չափը փոքր է և երբեմն գիւղական համայնքը անկարող է լինում վճարել ուսուցչին նոյն իսկ 300 ռուբլի։

Նոյն աշխատանքի համար վարձատրութիւնը տարբերվում է, նայած թէ ինչպէս են դպրոցի ունեցած դրամական միջոցները, աշակերտների թիւը և տեղական կենցաղավարական պայմանները։

Հաւասարեցնել ուսուցիչների ռոճիկները ընդարձակ տարածութեան վրա, մեր ներկայ պայմաններում դժուար է։ Կան գիւղեր, որտեղ չեն կարողանում աւելի մեծ գումարներ յատկացնել դպրոցի համար և, միևնոյն ժամանակ գտնվում են ուսուցիչներ, որոնք համաձայնում են չնչին վարձատրութիւն ստանալու, գերադասելով զբաղմունքը անգործութեան։

Ուսուցչական ռոճիկները որոշ աստիճանների վերածելու խնդիրը դրված է հրապարակի վրա։ Եւ եթէ նա շուտով լուծում չէ ստանում, դա այն պատճառով է, որ նա դեռ չէ մշակված լիակատար կերպով և չէ եղել քննութեան նիւթ յատուկ խորհրդակցութիւններում։ Այդ խնդրի վրա հրատիրում է ուշադրութիւն և Ա. Նազարէթեանը իր յօդուածի մէջ, որ նուիրել է գանձարկղի հաստատելուն մեզանում։

Ինչպէս կը վճռվի և ինչ ձևակերպութիւն կը ստանայ ռոճիկները չափեր սահմանելու խնդիրը—դա ապագայի գործ է։ Բայց նրա անորոշ լինելը չէ կարող արգելք հանդիսանալ գանձարկղի հաստատութեան համար։ Կենսաթոշակ կազմակերպող հիմնարկութիւնների մի մասը ունի փորձառութիւն և այդպիսի խնդիրներ կարգաւորելու համար։

Ուսուցիչը, վճարելով գանձարկղին տարեկան որոշ տուրք իր համար կենսաթոշակ ապահովելու նպատակով, ստիպված կը զգայ իրան իր տուրքը փոքր ինչ աւելացնել, որպէսզի կենսաթոշակի չափն էլ լինի ոչ չափազանց փոքր։

Հայկական իրականութեան մէջ միայն մի դպրոցական կազմի ուսուցչութիւնը օգտվում է կենսաթոշակների արտօնութեամբ։

Դա Ներսիսեան դպրոցի ուսուցչութիւնն է։

Այնտեղ դպրոցական վարչութիւնը տարիներ առաջ հոգացողութիւն ունեցաւ այդ կարևոր գործը կազմակերպելու և յատկացրեց այդ նպատակի համար որոշ հիմնադրամ, որի վրա իւրաքանչիւր տարի աւելանում են ուսուցչական տուրքերը։

Իսկ երբ կը հիմնվի հանրային գանձարկղ ուսուցչութեան համար, ուր որ էլ պաշտօնավարում լինի վերջինը, այն ժամանակ իւրաքանչիւր պաշտօնատեղ կը համարվի շարունակութիւնը նախկին տեղի և կապված կը լինի միւսների հետ մի ընդհանուր կազմակերպչական կապով։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իշլ, 5 օգոստոսի

Կայսերական տան բոլոր անդամները հաւաքվեցին տօնելու կայսրի ծննդեան օրը։ Պալատում տեղի ունեցաւ ներկայացում. ներկայացվեց արքիդքսուհի Մարիա Վալերիայի պիէսան։ Մասնակցում էին արքիդքսուհու երեխաները։ Քաղաքը զարդարված է ու լուսաւորված, տեղի են ունենում հրավառութիւններ։ (Հ. Գ.)

—

Պէկին, 5 օգոստոսի

Նկատվում է, որ ագիտացիա է մըղվում պարլամենտի բացման համար վերստին միջնորդութիւն յարուցելու։ Գաւառից լուրեր են հասնում, որ այդ նպատակով պատրաստութիւններ են տեսնվում ներկայացուցիչներ ուղարկելու։ (Հ. Գ.)

—

Պետերսբուրգ, 5 օգոստոսի

Առևտրի մինիստրութիւնը համաձայնվել է, որ բժշկական սեղանը Պետերգոֆում տևի մի ամբողջ տարի։ (Հ. Գ.)

—

Եկատերինբուրգ, 5 օգոստոսի

Հանքային աշխատանքների կատարման կանոնների մասին գումարված խորհրդակցութիւնը որոշել է, որ այն բանաւորները, որոնք կը վնասվեն աշխատելու ժամանակ և չեն յայտնի այդ մասին հետազօտութիւնները վարող վարչութեան, այդ դէպքում վերջինիցս կընկնի պատասխանատուութիւնը։ Անթափանցիկ հագուստը և ակնոցները բանաւորները պիտի ձեռք բերեն իրանց միջոցներով։ (Հ. Գ.)

—

Բագու, 5 օգոստոսի

Բալախանում գտնվող «Ոսկի» նաւթանքում այրվում են նաւթային պահեստները։ Այրվել են 3 վիշկաներ։ (Հ. Գ.)

—

Նովոչերկասկ, 5 օգոստոսի

Սեպտեմբերին կը բացվեն՝ կանանց կրթութեան զարկ տուող ընկերութեան միջոցներով՝ կանանց բարձրագոյն դասընթացքները։ Դասախօսութիւններ կարդալու են պօլիտեխնիկումի պրոֆէսօրները։ (Հ. Գ.)

—

Նովոչերկասկ, 5 օգոստոսի

Ուստ-Մէդվեդիցկայա ստանիցայում բացվել է ուսուցչական սեմինարիա։ (Հ. Գ.)

—

Կիև, 5 օգոստոսի

Գիւղատնտեսական ընկերութեան խորհուրդը որոշել է ընդարձակել նահանգում փորձնական կայարանների ցանցը։ (Հ. Գ.)

—

Սիմֆերօպօլ, 5 օգոստոսի

Դանցիսեան բուսա-կենդանաբանական ընկերութեան անդամները ի նկատի ունենալով Ռուսաստանի հարաւում հետզհետէ աճող խօլերան՝ հրաժարվել են Ղրիմ և Կովկաս գնալուց։ (Հ. Գ.)

—

Վլադիվոստոկ, 5 օգոստոսի

Ժամանակաւոր զինուորական դատարանը ոչնարաբոյծ Կօշելի գերման գործը երեք օր քննելուց յետոյ՝ մեղադրեալներից երեքին դատապարտեց մահվան, երկուսին տասն և մէկ տարվայ տաժանակիր աշխատանքների, իսկ երկուսին արդարացրեց։ Բոլոր մեղադրեալները տեղացիներ են։ (Հ. Գ.)

—

Վլադիվոստոկ, 5 օգոստոսի

Յունիսի 18-ից մինչև յուլիսի 23-ը Կորէայի հիւսիս-արևելեան մասում շրջագայել է պատերազմում ընկած ռուս զինուորների գերեզմանները համրող յանձնաժողովը։ Յանձնաժողովը շրջագայել է 800 վերստ տարածութիւն։ 25 շրջաններում գտնված են 53 գերեզմաններ։ Դենդանում, Մունչէնում և Պուկիչէնում գտնվող գերեզմանները, շնորհիւ եապօնական ադմինիստրացիայի, գտնվում են փայլուն դրութեան մէջ։ Եապօնական գլխաւոր ըէզիդէնտութիւնը ցոյց է տուել յանձնաժողովին հնարաւոր աջակցութիւնը յիշեալ գործի մէջ։ Աշխատանքը յանձնաժողովը կը շրջի նոյն նպատակով Հիւսիս-արևմտեան Կորէան։ (Հ. Գ.)

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Սօֆիա, 5 օգոստոսի

Մակեդոնացի փախստականներից մի խմբակ, 1896 ընկերների անունից, մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչներին է ներկայացրել մի յիշատակագիր, որի մէջ նրանք պարզում են իրանց դրութիւնը և զինաթափման առիթով թիւրքերի կատարած բռնութիւնները։ Նրանք խնդրում են, որ մեծ պետութիւնները քայլեր անեն Կ. Պոլսում՝ հեռացնելու Մակեդոնիայից զօրքը, դադարեցնելու խուզարկութիւնները և երաշխաւորելու փախստականների անխոչընդոտ վերադարձը Մակեդոնիա, հիւպատոսների հսկողութեամբ։ (Հ. Գ.)

—

Բուխարէստ, 5 օգոստոսի

Կ. Պոլսից այստեղ է ժամանել 300 հոգուց բաղկացած թիւրքական օֆիցէրների, պաշտօնեաների և վաճառականների ներկայացուցչութիւնը։ Հիւրերին ցոյց է տրվել հանդիսաւոր ընդունելութիւն։ (Հ. Գ.)

—

Թէհրան.—«Русское Слово» լրագրի թղթակիցը խօսակցութիւն է ունեցել Սաթթար խանի հետ։ Վերջինս յայտնել է, որ կօնֆլիկտը խաղաղ լուծման պիտի յանգէր, որովհետև Բաղրը խանի հետ վճռել էին յանձնել զէնքերը։ Նրանք միայն խնդրում էին զինաթափ եղած ֆէդայիների համար նիւթական օգնութիւն։ Բանակցութիւնների ժամանակ կառավարչական զօրքերի կողմից անսպասելի կերպով պայթեց մի հրացան, որը ազդանշան ծառայից ընդհանուր հրացանաձգութեան։ Առաջին զոհը եղաւ Սաթթար խանի ազգականներից մէկը, որը կանգնած էր ճեմելիքում (պարքէ)։ Ինքը Սաթթար խանը հրացանաձգութեան չէր մասնակցում, որովհետև հիւանդ էր ներմախտով։ Ոչ նա և ոչ էլ իր ֆէդայիները Եփրեմի զօրքերին չեն դիմադրել։ Վերջիններիս դէմ կռուում էր միայն Մօղուս-Սալթանէն։ Բախտաւորները թաքնվել են Սաթթար խանի տունը։ Եփրեմը ոչ մի անգամ չառաջարկեց ֆէդայիներին անձնատուր լինել. իսկ ընդհակառակը, երբ սկսվեց գնդակաձգութիւնը, ֆէդայիները բարձրացրին սպիտակ դրօշակ, բայց զօրքը ուշադրութիւն չը դարձրեց։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱԿԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թէ մասնաւոր խօսակցութեան և թէ հայ մամուլի օրգաններում արձանագրվել է վերջին ժամանակներս, որ վրացի ժողովուրդը իր կուլտուրականութեամբ, աչալրջու-

---

Ծերուկ մարդ էր. ցուպը ձեռքին, կորաթիկունք, նուազած։

Նա ծունկ չոքեց ջրի ափին. վրան ընկաւ ու խմեց։

Տեղից վեր կացաւ։

Ձեռքերը լուաց, աղլուխով սրբեց ջրաթաթախ բեխերն ու մօրուքը, վերջին հայեացքն ուղղեց խօսուն առուակին, նայեց ու հառաչեց։

Խորն էր ու ծանր այդ հառաչանքը։

Դարէրի ծանրութիւնը կարծես ճնշում լինէր նրան։

Նա պատրաստվում էր յետ գնալ։

Այդ րոպէին միայն պատանին նկատեց ծերուկին։

Նրա կենսուրախ աչքերի մէջ փայլատակում էր կեանքի կրակը։

Աշխոյժը անդիմադրելի կերպով դուրս էր թռչում նրանից։

Ամբողջ բնութիւնն անգամ նա ուզում էր մասնակից դարձնել իր յոյզերին ու ժորոյթներին։

Ծերուկն էլ իր կեանքի վերջալոյսին ընկաւ այդ երիտասարդ հոգու ըմբոստ թռիչքների մէջ։

— Տեսնում ես, պապի, ինչ սիրուն է այս առուն։ Եւ ոլքան անուշ ու զուարթ է հնչում նրա երգը բնութեան այս անարատ դալարագեղ կրծքում։

Ծերուկը հարցական հայեացք նետեց նրան։

Չը լսեց նա երիտասարդի խօսքերը թէ լսեց, բայց չը հասկացաւ։

Սակայն բօպէական լռութիւնից յետոյ քաղցրութեամբ ժպտաց նա, անդրդեց մարող աչքերով ու ապա օրօրուն, դողդոջ քայլերն ուղղեց դէպի այն շաւիղը, որտեղից անկատելի եկել էր։

Նա հեռացաւ առուից. պատանուն թողեց անպատասխան։

Չը լսեց նրա խօսքերը թէ չը հասկացաւ։

Բայց ժպտաց...

Երևի ըմբռնեց նրան...

—

Պատանին միայնակ նստած էր իր տեղում։

Զանձրոյթ չէր զգում։

Հիացած՝ նա դեռ նայում էր առուակին։

Ծերուկը անյայտացել էր։

Նոյն շաւղով գալիս էր միջահասակ մի կին, գրաւիչ, բայց արդէն թառամած տեսքով։

Նրա գունատ դէմքի վրա կեանքի տանջանքներն ու վշտերը ակօսել էին խորշոմներ։

Կինը յոգնած էր ու լքված։

Թւում էր, որ երկու անցորդները հանդիպել էին իրար...

Ամբողջ իրանով նա, հաւարեա, ընկաւ աւազանի մօտ շարված նստարաններից մէկի վրա. ոտքերը դրեց առուակի ափին. դիտեց այս ու այն կողմ. խորաղնին հայեացք ձգեց պատանու վրա և ապա գլուխը ցած կախեց. ու այդպէս թախծադէմ, մտախոհ սկսեց նայել վազող առուակին։

Աղմկալի քրքիջով ջրի հոսանքը թաւալվում էր նրա առջևից դէպի ցած։

Կնոջ խռովայոյզ հոգու ցնցումները անդրադառնում էին դէմքի վրա։

Իսկ արտասուքի անկոչ կաթիլները դուրս էին ցայտում ու կախվում նրա քնանաղ աչքերի արտևանունքներից։

Ջրի թաւալվող ամեն մի կաթիլ կարծես պոկում լինէր նրա դալկացող կեանքի էջերից թանգագին բօպէները...

— Տեսնում էք, ինչ սքանչելի է այս առուն, մայրիկ։ Ոլքան անուշ ու զուարթ է հնչում սրա երգը բնութեան անարատ ու դալարագեղ կրծքում,—դիմեց նրան պատանին, որը իր հիացմունքի առարկայից բացի ուրիշ ոչ մի բան չէր կարողանում նկատել։

Կինը վեր քաշեց գլուխը ու այլայլվեց։

Թառամող ձեռքը նա դրեց սրտի վրա, մի բան, կարծես, այնտեղ ճմլում էր ու խայթում...

Ապա անձկօրէն ու վշտահար նայեց պատանուն, շրթունքները իրար սեղմեց ամուր, շատ ամուր ու ջղաձգութեամբ ոտքի կանգնեց։

Նա պատասխան չը տուեց։

Եւ այլևս չէր էլ նայում ոչ պատանուն և ոչ կարկաչող առուակին։

Գլխիկոր, առանց յետ նայելու նա վերադառնում էր իր կացարանը՝ տանելով իր կրծքում անբուժելի վէրքեր, յուսախաբ երազներ ու կարօտներ։

Նա քայլում էր արագ, աշխատելով շուտ անցնել։

Ինչ-որ բան հալածում էր նրան այդտեղից։

Երևի կենսուրախ աղմուկն էր հալածում։

Եւ կամ թէ աննպատակ նախանձը։

—

Նոյն առուին մօտեցաւ մի աղջիկ՝ մատաղահաս, սեւաչեայ։

Վարդ էր նա...

Գամ եղնիկ, որ իջել էր անտառի խորքից իր ծարաւը յագեցնելու «Կաթնաղբիւրից»։

Կամաչէր, կը փախչէր...

Պատանին պահ մտաւ թփերի ետևում։

Աղջիկը մօտեցաւ վստահ ու նստեց ջրի ափին։ Ապա դուրս քաշեց մաշիկներն ու բոբիկ մարմարէ ոտիկները դրեց պաղ ջրում։

Լուացվեց ու խմեց։

Լուացվեց ու խաղաց մատներով հոսանքի հետ։

Պատանին դուրս եկաւ թագստից։

Նա կամաց մօտեցաւ...

Եւ անյայտ, զմայլված դիտում էր...

Ոչ ջրի առուակին...

Այն աղջկան, այն վարդին, եղնիկին, որ միայն խաղով էր զբաղված։

Պատանին ախ քաշեց հիացած։

Վեր թռաւ աղջիկը վախեցած։ Յետ նայեց. տեսաւ ու կարմրեց...

— Ի՜նչ սիրուն ես... աւելի սիրուն, քան այդ առուակը,—ասաց պատանին։

Աղջիկը լսեց, ամօթից կարմրեց։ Բայց շատ դուրս եկաւ...

Նայեց պատանուն և ուրախացած սկսեց ծիծաղել։

Նրա քրքիջը զիլ անուշ ձայնով թնդաց ձորի մէջ և իր հետ ձուլեց առուակի երգը։

Նա ոչինչ չասաց, չասաց տղան էլ։

Բայց երկուսն էլ կանգնած դէմ առ դէմ ծիծաղում էին, քրքջում անյագ։

Եւ այդ քրքիջը ջրվէժի նման թափվում էր ուժգին, աւելի ուրախ, անուշ, ներդաշնակ...

Քան թէ առուակը, որ սիրուց լքված կարծես մրմունջ էր հանում լալագին, ու անվերջ սահում քաղդ որոնելու...

Լ. Դանիէլեան

թեամբ և զարգացմամբ շատ տեղերում բարձր է կանգնած հայ ժողովրդից։

Եւ բնականաբար առաջ է եկել այն եզրակացութիւնը, թէ մենք պէտք է շատ ու շատ դէպքերում օրինակ վերցնենք մեր հարևաններից։

Այդպիսի բնորոշ փաստերից մէկն ևս ուզում ենք գրի առնել այս անգամ։

Այն ժամանակ, երբ գաւառական մեր ժողովուրդը Ալէքսանդրօպոլի «Եօթն վիրաց» պատկերը շալակած մերթ Կարս է տանում և մերթ էլ Ախալցխա «խօլերայից ազատվելու» համար (sic), լսեցէք, թէ Ռուսիսի հայայնքի տանուտէրը ինչ է յայտարարում վրաց թերթերում ի գիտութիւն ընդհանուրի. «Ամենքը գէտեն,—ասում է իր բաց նամակում տանուտէրը,—որ օգոստոսի 6-ին Ռուսիսում տօնում են Պայծառակերպութեան տօնը. և ահա մենք, Ռուսիսի բնակիչներս, խնդրում ենք յարգոյ հասարակութեանը, որ նեղութիւն չը կրէ և չը գնայ տօնախմբութեանը, որովհետև ներկայ երկիւղալի դրութիւնը արգելք է հանդիսանում և վախենալու է, քանի որ սպասելի է, թէ մեր գիւղն եկողների հետ մուտք կը գործէ խօլերան»...

Նոյնատեսակ մի խնդրով դիմում է վրաց հաւատացող հասարակութեանը Գօրու գաւառի Մեսեխի գիւղի համայնքը, խնդրելով չը գալ գիւղը, օգոստոսի 15-ի եկեղեցական տօնախմբութեանը, որպէսզի խօլերան իրանց գիւղն ևս մուտք չը գործի։

Արդեօք սրանից էլ պերճախօս ապացոյց ինչը կարող է լինել կուլտուրականութեան չափը որոշելու համար,

Մի ժողանաք, ընթերցող, որ յայտարարողը մի յոն ընկած գիւղի համայնք է, իսկ սրա հանդէպ մեր գաւառական քաղաքների ընակչութեան խոշոր մասը գլխապատառ, քափ ու քրտինքի մէջ կորած, հող ու փոշի կուլ տալով, հև ի հև ընդառաջ է վազում, ստիպելով մեզ կարծել, թէ միջին դարերումն ենք ապրում, ու այսպիսով «առաջն առնել այն խօլերայի», որի դէմ գիտութիւնն իր զէնքն ու զրահն է գործադրել ուսուցանում մեզ։

Մենք, յարգելով մարդու իրաւունքի կատարեալ ազատութիւնը, սրանով չենք ուզում նրա հաւատը ծաղրել, բայց և ճանաչելով մեր ժողովրդի հոգեբանութիւնը ի մասոյ՝ չենք կարող մեր կարծիքը չը յայտնել նրա հաւատի նկատմամբ և խորապէս համոզված մնում ենք, որ հայ ժողովրդի ստուար մեծամասնութեան նման քայլերը ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ արդիւնք ամբոխի հոգեբանութեան։ Հաւատը նրանում չէ, որ պատկերի վրա գոյացած գոլորշին սրբեն, տանեն։ Իրաւ է, ասված է, թէ «հաւատ քո կեցուցին զքեզ», բայց այդ հաւատը, երբ կայ հարիւրակ, ոչինչ չէ կարող անել, երբ նրա դիմաց խօլերային վիբրիօնները կան, որոնք առանց սպասելու հաւատի հրաշագործութեանը՝ բոպէապէս իրանց միսսիայի կատարման ետեւից են ընկնում, երբ նման պարարտ հող են գտնում։ Իսկ որ խօլերայի վիբրիօնների հետ համընթաց միլիօնաւոր տեսակների ցացիլներն էլ նպաստաւոր տեղ են գտնում իրանց աւերածութիւնները առաջ տանելու, այդ էլ ինքնին հասկանալի է։

Եւ այդպիսով տարածվում են սիֆիլիսը, թոքախտը, քոսը, կարմրուկը, ծաղիկը, դիֆտերիտը և հազարաւոր այս կարգի տարափոխիկ հիւանդութիւնները, որոնցից մեռնվողը, տուժողը անշուշտ կրկին այս «հաւատաւոր» ժողովուրդն է, մինչ նոյն ժողովրդի «հովիւները» պատրաստի խաչհամբոյրներ են գտնում...

Ի՞նչ կանես՝ «Каковъ попъ, таковъ и приходъ».

Իսկ մենք շարունակ մեր կուլտուրականութեան անունից ենք ճառում։

Յար. Դասպարեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԱՒԱՌԻՑ

—

Ախալցխա, 1 օգոստոսի

Այսօր, օրթադօքս և հայ հոգևորականութեան մաղթանքից յետոյ՝ հանդիսաւորապէս բացվեց քաղաքիս առաջին ձրի թէյարանը։ Հանդէսին ներկայ էին պաշտօնական ներկայացուցիչներ զանազան վարչութիւններից, ինտելիգենտ դասակարգի օրիորդներ, տիկիններ, երիտասարդներ և հոծ բազմութիւն երկաթ հասարակութեան։

Ճառախօսեցին գաւառապետի օգնականը, բժ. Մեհրաբեան, քաղաքիս աւագը, բժ. Այվազեան և քահանաներ, որոնք յորդորում էին քաղաքացիներին չը շեղվել առողջապահական կանոններից և նպաստել երկրորդ և երրորդ թէյարաններ բանալուն քաղաքիս այլ արուարձաններում։

Զը նայելով այն հանգամանքին, որ քաղ. վարչութիւնը, վերջերս խօլերայի պատճառով իր ֆինանսական ոյժերից բարձր ծախսեր արեց՝ հիմնելով բարակներ հիւանդների համար, հրաւիրելով բժիշկ, ֆելդշերներ, սանիտարական զանազան ծառայողներ և այլն, այնուամենայնիւ, իր սուղ միջոցներից, քաղաքիս լիազօրների որոշման համաձայն, նուիրել է ձրի թէյարանին 100 ր.։ Մի քանի անձերի նախաձեռնութեամբ, ունևոր դասակարգից և հարուստ վաճառականներից հանգանակված է մօտ 150 ր.։ Ախալցխայի Հայուհեաց Բար. Ընկերութեան անդամները նոյնպէս հաւաքել էին մօտ 100 ր., և թէյարանի բացման հանդիսին եղած նուիրատուութիւնները և այդ բոլոր գումարը յատկացվելու է ձրի թէյարանին։ Բարոյական աջակցութիւն խոստացել են վերև յիշված ընկերութեան անդամուհիները՝ հերթով կառավարելու թէյարանը. նոյնպիսի պատրաստականութիւն յանձն են առել մի խումբ ինտելիգենտ երիտասարդներ։ Աւ. Աս.

—

Օրդուբաթ, 29 մայիսի

Եթէ կան յեռ ընկած, խուլ գաւառական քաղաքներ, դրանց ցուցակի ճակատում պիտի նշանակել Օրդուբաթը։

Բնակչութեան 99%-ը թուրքեր են, հին, յետադիմական մտքերով օժտված, ընդդէմ իւրաքանչիւր նորութեան։ Բայց այս տարի, շնորհիւ նորընտիր եռանդուն քաղաքագլուխ Բիլաեվի, մեր քաղաքը կամաց-կամաց առաջադիմում է։

Երկար վիճաբանութիւններից, քաղ. դումայում ձայնաւորների հետ զալմաղալ անելուց յետոյ՝ նրան հազիւ-հազ աջողվեց գլուխ բերել Օրդուբաթի և իր արուարձան Հանդամէջի մէջ կառքի ճանապարհ ունենալ։

Սրանից մէկ ամիս առաջ հրաւիրված ինժենները սկսեց գծել ուղին, որը անցնելու է զանազան այգիների, տների միջով։ Այդ պատճառով որոշվեց գնել այդ բոլոր հողերն ու շինութիւնները։ Ժողովրդի մեծ մասը այդ որոշման առիթով ընդդիմութիւն ցոյց տուեց, նոյնիսկ սպառնալիք կարդաց քաղաքագլխին, բայց նա՝ լի գործելու եռանդով՝ այդ բոլորին ոչ մի ուշադրութիւն չը դարձրեց և այժմ էլ ամենայն վստահութեամբ առաջ է տանում քաղաքի բարեկաման գործը։

Ուղիի համար կարևոր է բաւական խոշոր գումար, բայց որովհետև քաղաքը այդպիսի գումար չունի, ուստի մտադրութիւն կայ փոխառութեան դիմելու։

Ի միջի այլոց պիտի ասեմ, որ մինչև այժմ ժութ, նեղլիկ փողոցները, ուր առաջ ոտք փոխելն անգամ անկարելի էր, ներկայումս լուսաւորված են։

Պատուիրված է 30 հատ նորաձև գազային լապտերներ, որոնցից երեքն արդէն ստացված և կախ են տրված և որոնք հիանալի լոյս են տալիս։

Մի խօսքով՝ ցանկալի էր, որ քաղաքագլուխն անսասան կերպով առաջ տանի իր բոլոր ծրագիրները, որոնք գովասանքի ու հիացմունքի արժանի են։

Օրդուբաթում վաղուց գոյութիւն ունի քաղ. դպրոցն, որը անցեալ տարվանից, լուսաւորութեան մինիստրի կարգադրութեամբ, վերածվել է չորդասեանի։ Աշակերտների մեծ մասը թուրքեր են, և, ուրախութեամբ պէտք է նկատել, մեզանում կամաց կամաց առաջանում է թուրք ինտելիգենցիա։

Այստեղ կայ Հ... Ա. թուրք գրող, Մամադ-Սայիդ անունով, որը աշխատակիցն է «Մօլլա Նասրէդդին» երգիծաբանական շաբաթաթերթի և ունի ուժեղ իւմոր։

Ի դէպ. անցեալ անգամ իր մի գրուածքով մի լաւ բարոյական ապտակ տուեց տեղիս հայերին։ Նրա գրուածքից պարզ երևում էր, որ հայերը յետադիմում, սկսում են առաջնորդվել թուրքական օրէնքներով. այդ՝ մի կողմից ճիշդ է տեղիս հայերի համար։ Արշալոյս Տէր-Յովհաննեանց

—

Շուշի, 1 օգոստոսի

Այսօր թեմական դպրոցի դահլիճում կայացաւ շուշեցիների ընդհանուր ժողովը, որին ներկայ էին մօտ 80 հոգի, որոնց թւում նաև գաւառապետ Խարտախայը և մի քանի անձինք քնքոյշ սեռից։

Եղիշէ վարդապետ Ահարոնեան բանալով ժողովը յայտնեց, որ օրակարգի մէջ նշանակված հարցը որբանոցի փակման խնդիրն է, որ անպատճառ պիտի վճռվի ներկայ ժողովում նախ այն պատճառով, որ «յս՝ թւով երրորդ ժողովն է և երկրորդ՝ որ այսօրվայ ժողովը բաւական բազմամարդ է. այնուհետև նա առաջարկեց ընտրել նախագահ և քարտուղար։ Ժողովականների ցանկութեամբ ժողովի նախագահ ընտրվեց ինքը հայր-սուրբը, իսկ քարտուղար՝ Եղիշէ քահ. Թարխանեան։

Նախ խօսեց որբանոցի նախագահ Թ. Տէր-Յովհաննիսեան. նա բաւական ծանրացաւ որբանոցի սկզբնաւորութեան, նրա միջոցների, կատարած գերի, 5 ամեայ գործունէութեան, այժմեան վիճակի և այլ այնպիսի հարցերի մասին, որոնք այս կամ այն կերպ կապ ունէին որբանոցի հետ. վերջում յիշատակեց նաև այն շարժառիթներն ու դրդապատճառները, որոնք գալիս են որբանոցի փակման հիմք ծառայելու։ Մենք կանգ չենք առնում այդ հանդամանքի վրա այն պարզ պատճառով, որ արդէն առիթ ենք ունեցել գրելու այդ մասին «Մշակի» № 146-ում։

Քաղաքագլուխ Գր. Քալանթարեան պատասխանում է տալ մանրամասն տեղեկութիւններ որբանոցի անցեալ գործունէութեան մասին. նրա կարծիքով հարկաւոր է որոշակի ասել՝ թէ ներկայումս ի՞նչ գումար է հարկաւոր որբանոցի պահպանութեան համար. այդ կարևոր է այն տեսակէտից, քանի որ նախկին հոգաբարձութեան օրօք մի տարում 7,000 ռուբլի է ծախսվել որբանոցի վրա, իսկ մինչև այսօր նա ընդհանուր մուտք ունեցել է մօտ 20,000 ռուբլի, որից, ոսկայն, որբանոցը ներկայումս ունի 500 ռուբլի միայն։

Գաւառապետ Խարտախայը խնդրում է տալ որբանոցի ելևմտից մանրամասն հաշիւը, որպէսզի կարելի լինի որևէ դրական բան անել ներկայումս։ Գաւառապետին, սակայն, առարկում է բժ. Զուրաբեան և գտնում, որ հոգաբարձութիւնն անկարող է ներկայումս կատարել գաւառապետի խնդիրքը. նա առաջարկում է ստեղծել միջոցներ որբանոցի պահպանութեան համար, որպիսի նպատակով հարկաւոր է ունենալ տարեկան 1,500 ռուբլի առնուազն, որ պէտք է տան տեղի ապրող շուշեցիները։

Բժ. Եարամիշեանն ևս պահանջում է տալ մանրամասն և ճշգրիտ տեղեկութիւններ հասարակական այդ հիմարկութեան ինչպէս անցեալի, այնպէս էլ ներկայ վիճակի մասին. և որովհետև ներկան սերտ կերպով կապված է անցեալի հետ, ուստի անկարելի է խօսել ներկայի մասին առանց ի նկատի ունենալու անցեալը։

Եւ չը նայած որ որբանոցի հոգաբարձութեան անդամները բացատրութիւններ տուին բժ. Եարամիշեանին, բայց և այնպէս վերջինս մնաց դժգոհ, իսկ տուած տեղեկութիւնները գտաւ անբաւարար։

Հայր-նախագահն առաջարկում է սահմանել անդամակցական վճար կամ ծխական տուրք, որով ընդմիշտ կապահովվի որբանոցը։

Լ. Վարազեան գտնում է, որ հարցի բարոյական կողմը խոշոր դեր է խաղում ներկայումս. հարկաւոր է, որ մենք կշռենք մեր բարոյական ոյժը և ըստ այնմ էլ գործի ձեռնարկենք։ Ուստի անհրաժեշտ է պարտաւորեցնել ամեն մի շուշեցու, որ նա իր տարեկան արդիւնքից որոշ տոկոս բաժին հանէ որբանոցին։

Գաւառապետը մի աւելորդ անգամ ևս պնդելով որբանոցի պահպանութեան վրա, առաջարկում է ամեն տեսակ միջոցներ ձեռք առնել, միայն թէ այդ հիմարկութիւնը շարունակէ պահպանել իր գոյութիւնը. նա, ի միջի այլոց, առաջարկեց կազմակերպել մի ներկայացում կամ զբօսանք, որ կը տայ, անպայման, մեծ արդիւնք. նա խոստացաւ նաև իր աջակցութիւնը, և կոչ արեց ուսանողներին նպաստել և աջակցել այդ գործին։

Ժողովը վերջում, երկար թեր և դէմ կարծիքներ արտայայտվելուց և ժաքերի փոխանակութիւնից յետոյ, որոշեց պահել որբանոցը 10 որբով առնուազն և 1,500 ռուբլի ծախքով տարեկան։ Իսկ հարկաւոր միջոցները հայթայթելու համար ընտրվեց մի մասնաժողով՝ բաղկացած Եղ. վարդ Ահարոնեանից, գաւառապետ Խարտախայից, քաղաքագլուխ Գր. Քալանթարեանից, բժ. Մանդինեանից, բժ. Զուրաբեանից, Բէգլար Տէր-Գրիգորեանից և, կարծում, Միքայել Ղազարեանից։

Այդ մասնաժողովը գործելու է որբանոցի հոգաբարձութեան հետ միասին։

Այսպիսով այդ հարցը, մի ամիս ծեծվելուց յետոյ, լուծվեց դրական մտքով. մի բան, որ պիտի վերադրել գաւառապետի եռանդուն ջանքերին որբանոցի պահպանութեան գործում։ Ոսկու. Ջօն

ՋՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ ՇՈՒԼԱՎԵՐՈՒՄ

I

Մինչև հիմա Շուլավերը կարիք էր զգում ջրի՝ թէ խմելու և թէ արտերն ու այգիները ոռոգելու համար։

Առաջինի կարիքը, որ աւելի զգալի էր դարձել վերջին տարիներս, կարելի է ասել, որ վերացել է։

Գիւղը իր շրջակայ անտառներով ունի մի շարք լաւ աղբիւրներ, որոնցից Բէնիձորի Բլբլան կոչվածը օրական մօտ 30,000 վեդրօ ջուր է թողնում։

Այս աղբիւրը թէև 20 տարուց աւելի էր, ինչ հողէ խողովակներով գիւղն էր բերված և երկու թաղամասերում բաժանված, բայց իր նպատակին չէր ծառայում։ Ցաւախ խողովակները կոտրվում էին, ջուրը կորչվում էր, զանազան անմաքրութիւններ էին լցվում մէջը, և գիւղացիները տարիների ընթացքում տանտէր հաղարներ ծախսելուց յետոյ ստիպված՝ խմում էին արտերի ու գետի դարասու ջուրը։ Չերմ ու տենդը ամբողջ տարին չէր հեռանում գիւղից և ամառվայ շոգերին զգալի կերպով զոհեր էր տանում չարքաշ ռաշպարների շարքից։

Մաքուր և կանոնաւոր ջրի պահանջը օր աւուր ստիպողական էր դարձել գիւղի համար. պակասում էր միայն նախաձեռնող ոգին, և այդ անձը հանդիսացաւ տանուտէր Միխակ Միրաքեանը։ Միջանկեալ պէտք է նկատել, որ Շուլավերում հայանական ոյժով ոչինչ չէ կատարվում. ժողովուրդը դեռ ինքնագիտակցաբար գործի չէ անցնում. այստեղ ամեն բան կատարում է տանուտէրը, թէ լաւ և թէ վատ՝ ինչ ծրագրում է, անում է։ Ամեն բան թողնված է նրա խղճին. եթէ ուզենայ բոլորին տանել ջուրն ածել, չեն ասի, թէ «այդ ի՞նչ ես անում»։

Տանուտէր Միրաքեանը, ինչպէս երկու տարվայ փորձը ցոյց տուեց, բարի հակումներով օժտված անձն է և ոյժերը ներածին չափ աշխատում է հասարակութեան օգտին։

Տանուտէրը ինժեներ Ի. Դ. Լիսիցեանի վերահսկողութեամբ և ցուցումներով անցեալ տարվանից նախահաշիւ է կազմել վերև յիշած Բլբլանի ջուրը երկաթէ խողովակներով գիւղը բերելու։ Անցեալ աշնանից 23,000 ռուբլու նախահաշիւը կազմելուց յետոյ անմիջապէս տանուտէրը ժողովրդից ընտրված մարդկանցով անցել է գործի, և այժմ գիւղից 5 վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող ջուրը՝ երկաթէ երեք դիւյմանոց խողովակներով գիւղն է բերված և թաղամասերի բաժանված։

Ջրի տնտեսութեան համար գիւղի վերևում գերեզմանատան բարձր թմբի վրա կառուցվում է տեխնիկայի վերջին սիստեմով ջրամբար, որի նպատակն է գիշերվան ընթացքում չը գործածած ջուրը տնտեսել և կարիքի դէպքում կենտրօնական խողովակով ջուր մատակարարել թաղամասերին։ Բոլոր թաղամասերի կրանները շինվելու են աւտօմատիկ սիստեմով, որպէսզի ի զուր տեղը ջուր չը վատնվի։ Աշխատանքները կը վերջանան մի ամսից յետոյ, և այն ժամանակ ամեն մի գիւղացի հնարաւորութիւն կունենայ՝ 20—30 քայլի վրա աղբիւրի ջրից օգտվելու։

Գիւղացիները, որ սկզբում անվստահութեամբ էին վերաբերվում գործի աջողութեանը, այժմ, տեսնելով իրանց երազը իրականացած, սաբաթի օրն ու արևն են օրհնում։ Ի՞նչ կը լինէր մեր գիւղի դրութիւնը այս համաճարակի տարին, եթէ Բլբլանի ջուրը գիւղ բերած չը լինէին և ժողովուրդը մեծ արխերի յոյսին. անմեղ զոհեր է, որ պէտք է տային խօլերային։ Նոյնիսկ այս ամառ զգալի կերպով պակասել են տվորական հիւանդութեան դէպքերը։

Շուլավերում, ուր ամեն մի լաւ գործ իր բարոյական ազդեցութիւնն է չորանում, աղբիւրի ջրի գիւղը բերելը պէտք է համարել մի մեծագործութիւն տեղացիների համար և ամեն կերպ խրախուսել աջակցող և նախաձեռնող անձերին։ Առանձին շնորհակալութեան արժանի է ինժեներ Ի. Դ. Լիսիցեանը, որ իր սիրալիր խորհրդով և աջակցութեամբ մեր ժողովրդի առողջութեան գործին զեղեցիկ կերպով նպաստեց։

II

Խմելու ջրի կարիքը ապահովելուց յետոյ, հերթական է դարձել արտերն ու այգիները ջրելու խնդիրը։ Տարէ-տարի աւելացող այգիներին այլևս չէ բաւականանում գիւղի միջով հոսող ցամաքագետի ջուրը, որը ամառը երկու արևս կապելուց յետոյ՝ գիւղում մի կաթիլ ջուր էլ չէ մնում։ Ինչպէս լսել եմ, տանուտէր Միրաքեանը միջնորդութիւն է յայտնել Թիֆլիս Инженерное Управленіе Кавказскаго воднаго округа-ի առաջ, որպէսզի ինժեներներ դան հետազօտելու Դիբեեսա գետից մեր գեղը ջուր անցկացնելու հնարաւորութիւնը և նախահաշիւ կազմեն։ Այդ առիթով հասարակութիւնը համախօսական է տուել։ Այդ հարցը, որը ահագին կարևորութիւն ունի Շուլավերում, տնտեսական և կուլտուրական տեսակէտից, վաղուց է, ինչ խօսվում էր և մոռացութեան տրվում, բայց այժմ արդէն խօսքից գործի են անցնում և յոյս կայ, որ հետևանքը բարի լինի. ժամանակը ինքը ցոյց կը տայ։

Ռուս Ծառաքարտէզ Շուլավերի Դիբեսա-Չայի ջուրն էլ ժամանակի հարց, բայց և այնպէս կարելի է այդ քիչ ջուրը այնպէս կանոնաւորել, որ տանտեսական դեսեատինաներով արտեր անջուր չը մնան, ինչպէս այս տարի եղաւ, և գիւղացիներին տանտեսակ հաղարի վնասների տակ չը ձգել։ Դրա համար չը պէտք է անդրադառնալ մէկին միրաք ընտրել, որ նա ռոճիկն ստանայ ու գնայ Բօրչալուում իր անձնական գործերով զբաղվի և բոլորովին չը հետևի ջրերին. այլ անհրաժեշտ է միրաքի ռոճիկը աւելացնել մինչև 300—400 ռուբլու և պահանջել, որ իր պարտաւորութեանը բարեխղճօրէն հետևի և, որ գլխաւորն է, գրագէտ անձ լինի, որպէսզի սկզբից ջրված և անջուր այգիների հաշիւը ճշդութեամբ պահի, որն այնքան կռիւների առիթ է լինում։ 300—400 ռ. մի չնչին գումար է մեր գիւղի համար, բայց գիւղը դրա փոխարէն տանտեսական հաղարներ կօգտվի։ Այժմ գիւղացին, շնորհիւ վատ միրաքի, իր սեփական արտը կամ այգին ջրելու համար տեսէք թէ քանի կողմից է շանտաժվում։ Միրաքը նրանից դեսեատինի փող է ստանում, մի կողմ թողած ձախ ձեռքով տուած ծը. ջվարը կալից ցորեն է ստանում, իսկ մառանից գինի, մի կողմ թողած անտես կերպով հափշտակում դրած ու բաղում խոստացած ճաշը։ Հիմա էլ մի ուրիշ նորաձև օրինականութեան քաղաքիտի տակ շահագործումն է առաջ եկել։ Միրաքը որոշել է գիւղի մի ծայրից սկսել և անջուր այգիներին երկուական ժամ ջուր տալ, և իբր թէ կանոնաւոր ջուր տալու համար էլ մի մարդ են նշանակել ժամացոյցը ձեռքին, որ երկու ժամից աւել չը տայ—այդ էլ Աստուած գիտէ։ Այդ նշանակված մարդը իւրաքանչիւր ժամի համար ստանում է այգետէրից 10 կօպէկ կանխիկ, նախ քան ջուրը այգին թողնելը. նշանակութիւն չունի, որ այգետէրը կարող է երկու ժամվայ ջրելու տեղ չունենալ, այդ նրա հոգսը չէ, միայն թէ փող ստանայ։

Խեղճ գիւղացի, մէջքդ կռացել է այնքան, քրտնել ես արխերը շինելիս, ձեռքերիդ կոշտեր են կազմվել գետի դանձեն կապելուց, իսկ այժմ քո ջուրը քո վրա ժամը 10 կօպէկով են ծախում։ Էլ ինչռ՞ ես կերակրում գիւղական այնքան պաշտօնեաներին, երբ ջուրը բաժանելու համար էլ պէտք է ժամացոյց պահողի փող տալ։ Մի կողմ թողած 3—4 չվարները, չէ՞ որ հէնց ինքը միրաքը կարող էր հետևել այդ բոլոր բաներին։ Եթէ գրպանումդ այդ ժամին փող չունենայիր, ուրեմն անջուր էլ պէտք է մնար այգիդ, ինչպէս և եղան օրինակներ։

Նմանօրինակ անմիտ ճնշումներին ժամանակ է վերջ տա. լեռնային գիւղացին ժամին 20 կօպէկ էլ կարող է տալ. այդին անջուր չը թողնելու համար, բայց դա օրինական չէ։ Շուտով միրաքի ընտրութիւն է լինելու գիւղում. պէտք է աշխատել ամենից առաջ բարձրացնել միրաքի ռոճիկը մինիմում 300 ռ. և, որ գլխաւորն է, ընտրել գրագէտ և բարեխիղճ մարդ։ Մեզ մօտ հասարակութիւնը ընտրութիւններին շատ թեթեւացի, անտարբեր է վերաբերվում և յետոյ զժգոհում, երբ ընտրվածը բարեխղճօրէն չէ կատարում իր պարտականութիւնը։ Որպէսզի գոհ լինենք ապագայ միրաքի գործունէութիւնից, անհրաժեշտ է լաւ կշռադատել և արժանաւորին ջոկել։ Լաւ, բարեխիղճ միրաքը գիւղին շատ և շատ օգուտներ կարող է տալ և աւելի շատ, քան մի այլ գիւղական պաշտօնեայ։ Զէ՞ որ մեր միակ ապրուստի ժիջոցն են կազմում այգիները և արտերը և մեր տնտեսական առաջխաղացումը կախված է դրանց լաւ մշակելուց. ուրեմն այդ գիտակցելով ընտրեցէք հմայատասխան անձ։

Լաւ միրաքն ու լաւ տանուտէրը համագործակցութեամբ շատ բան կանեն գիւղի բարօրութեան համար։ Զաւէն

Շուլավեր, 30 յուլիսի

ՇԱՆԵՆԱՎՍԿԻԻ ԲԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ

I

Այս տարի իր գոյութեան երրորդ տարեշրջանն է թեակոխում Ռուսաստանի առաջին ազատ, քաղաքային համալսարանը, որի հիմնադիրն է գեն.-լեյտ. Ալֆոնս Լէօնովիչ Շանեավսկին, ազգով լեհ։

Սա ճանապարհորդած լինելով Հիւսիսային զանազան վայրեր, անձամբ տեսած լինելով այն անթափանցելի խաւարն, որի մէջ խարափում է ռուս գիւղացիութիւնը, մտածում է, թէ ինչ հնար կարելի է գտնել, որ հայրենիքում տիրող այդ խաւարը հետզհետէ փարատվի ու լայնածաւալ Ռուսաստանի ժողովուրդները մի փոքր ինքնագիտակցութեան գան, և տեսնում է, որ այս ցաւին դարման կը լինի, եթէ անպակաս լինեն հասարակական ազնիւ գործիչներն ու գաղափարի և ժողովրդին նուիրված անհատներ։ Հանգուցեալն այս նպատակով դիմում է Մօսկվայում յայտնի հասարակական, գիտնական և գրական գործիչներին և իր շուրջը ժողովելով ռուս յայտնի գլուխներին՝ պրոֆ. և առաջին Դումայի նախագահ Ս. Ա. Մուրոմցեվին, հանգուցեալ պրոֆ. Զուպրովին, յայտնի հոգեբոյժ պրոֆ. Բոտկին, շրջանային դատարանի նախկին նախագահ Ն. Վ. Դաւիդովին, պրոֆ. Կուլագինին, պր. գոց. Բեֆօրմատսկիին, պրոֆ. Մանուիլովին, Սպերանսկիին, Շերեմետեվսկիին և այլոց, ահա սրանց հետ սրասրա որոշում է Մօսկվայում հիմնել ազատ ժողովրդական համալսարան և այդ գործի իրականացումն, ինչպէս և իրաւասութիւնը յանձնում է Մօսկվայի հասարակութեան՝ յանձին նրա քաղաքային ինքնավարութեան, իր կողմից նշանակելով վերոյիշեալ անձերին ցմահ ապագայ համալսարանի վարչական կազմի անդամներ։

Անցեալ տարվայ հաշուետուութեան ժամանակ հանգուցեալի այդ քայլը Ս. Ա. Մուրոմցեվը հետեւեալ ձևով բնորոշեց.

«Տարիների փորձն,—ասաց նա,—համոզեց մեզ, որ Ռուսաստանի դժբաղդութեան, ստորացումների և անզարգացած վիճակի պատճառը ժողովրդի անգիտակից և տգէտ դրութիւնն է. մենք տեսանք, որ լայնածաւալ Ռուսաստանը կառաջդիմէ, կը լուսաւորվի և երջանիկ կը լինի, եթէ ինքը ժողովուրդը իր իրաւունքների տերը լինի և խորը գիտակցէ, թէ իր մէջն է հերկուլէսեան այն ոյժը, որ սարեր շարժելով՝ հայրենիքը դէպի երջանկութիւն պիտի առաջնորդէ։ Իսկ Ռուսաստանում ժողովրդական առաջին գիտակցող և ինքնավար մարմինը՝ քաղ. ինքնավարութիւնն է. և ահա ձեզ,—դարձաւ նա քաղաքի ձայնաւորներին,—ձեզ յանձնեցինք այս ազատ և զուտ ժողովրդական համալսարանի իրաւասութիւնը, որովհետև ձեզ վրա սուրը և միաժամանակ շատ լուրջ պարտականութիւն կայ մասայի մէջ առաջ բերել լուսաւորութեան և գիտութեան միջոցով ինքնագիտակցութիւն, ինքնագործունէութիւն և իրաւազգացութիւն»։

«1906 թ. մեռնում է գեն.-լեյտ. Ա. Շանեավսկին և նրա ամբողջ կարողութիւնը՝ տունը և դրամագլուխը՝ մի քանի հարիւր հազար, անցնում է Մօսկվա քաղաքին։ Բաղ. վարչութիւնը դումայի յանձնարարութեամբ շատ շուտով հանգուցեալի կտակը յանձնում է լուսաւորութեան մինիստրութեան՝ թոյլտուութիւն խնդրելով բանալ համալսարան։ Այդ ժամանակվայ լուսաւորութեան մինիստրը Կաուֆմանը կազմում է հիմնադրի կտակի համաձայն մի օրինագիծ և յանձնում Պետական Դումայի հայեցողութեան, բայց մինչև Դուման կը զբաղվեր այս օրինագծով, Կաուֆմանը փոխվում է և նշանակվում է այժմեան մինիստր Շվարցը, որը ծանօթանալով իր նախորդի կազմած օրինագծի հետ՝ չէ կարողանում մարսել նրա մէջ պահպանված լայն ժողովրդական ոգին ու, յետ պահանջելով հինը, նորն է կազմում։ Հանգուցեալի ցանկութեամբ դասաւանդութեան սիստեմը և լեկցիաների բովանդակութիւնը պիտի որևէ կօնտրօլից միանգամայն ազատ լինէին. գիտութիւնը խանձարուր և կապանք չէ ճանաչում, ուստի լեկցիաների ծրագիրն իսկ

չը պիտի ներկայացվէր մինիստրութեան, հարկ եղած դէպքում դաստիարակութիւնները պիտի տեղի ունենային ամէն լիզուներով. այս ամենը վերացվում են. այնուհետև օրինագծի կազմելն այնքան ձգձգվում է, որ երրորդ Դումայի առաջին նստաշրջանից հազիւ 2 շաբաթ մնացած՝ ուղարկվում է ի հայեցողութիւն նրա։ Իսկ քանի որ հիմնադրի ցանկութիւնն է եղել 2 տարվայ ընթացքում իր մահից յետոյ բանալ համալսարանը, հակառակ դէպքում տունը և դրամագլուխը պիտի յատկացվէր մի այլ նպատակի, ուստի Մոսկվայի քաղ. դուման այս նպատակով քաղաքագլխին ուղարկեց Պետերբուրգ համոզելու Պետական Դումայի անդամներին մի կերպ հաստատել օրինագիծը, որպէսզի նշանակված ժամանակը չը լրացած իրականանայ ժողովրդական համալսարանի գաղափարը։ Մինչև իսկ երրորդ Պետական Դուման զսպելով իր զայրոյթը, նոր և ժողովրդական լայն ոգով տոգորված օրինագիծ կազմելը յարմար առիթի թողնելով ընդունեց Շվարցի օրինագիծը, որը հազիւ օգոստոս ամսի վերջերը հաստատութիւն ստացաւ։

1908 թ. հոկտեմբերի 1-ին համալսարանի վարչութիւնը բացեց արդէն գիտութեան տաճարի դռները ռուս ուսումնածարաւ քաղաքացու առջև. չը կար այլևս ոչ հրէայ և ոչ քրիստոնեայ, ոչ կին և ոչ տղամարդ, ոչ փոքր և ոչ մեծ. ամենքի համար էլ նոր համալսարանի դռները բաց էին ու կարճ միջոցում նա ունէր 800-ից աւելի ունկնդիրներ. 17-ամեայ պատանիներից մինչև սպիտակահեր ծերունիները լցրին նոր համալսարանի դահլիճը. այդտեղ էին քաղ. ուսումնարաններից դուրս եկած ինքնուս անհատներ, և՛ համալսարանաւարտ դիպլոմաւորներ, և՛ զինուորականներ, և՛ հոգևորականներ, ու պէտք էր տեսնել, թէ ինչ հաճերաշխութիւն էր տիրում թէ ուսանողների և թէ ուսուցչապետների մէջ, մանաւանդ վերջինների, որոնք առանձին խիստ սիրով կարդում էին լեկցիաները, հետաքրքրվում իրանց ունկնդիրներով, ի նկատի առնելով լսարանի պէս-պէս խաւերից կազմված լինելը, ամեն ինչ մանրամասն բացատրում, որպէսզի ոչ ոքի համար մութ կէտ չը մնար։ Նոր համալսարանից խսպառ արտաքսված էր պաշտօնականն ու ձևականը։

Կեանքումս երբէք չեմ մոռանայ այն նուիրական երեկոն, երբ առաջին անգամ լսարան ոտք կոխեց իր առաջին խօսքը հնչեցնելու իր սիրական ժողովրդի զաւակներին՝ առաջին Պետ. Դումայի առաջին անդուգական նախագահ Ս. Ա. Մուրոմցևը. մի ներքին դղրդմամբ, ասես ոգեական գաւազանի մի հարուածով, իբր մի մարդ, ոտքի ելաւ ողջ ունկնդիր հասարակութիւնը և անվերջ ծափերով ընդունեց իր ազնիւ գործչին. 5 րօպէի չափ ծափերի այդ տարափը չէր հանդարտվում. իսկ նա, որի հասցէին էր ուղղված այդ հսկայական ցոյցը, լուրջ, մտախոհ, դալուկ ճակատով, իրան յատուկ շեշտակի հայեացքով ամբիոնի վրա անսասան կանգնած դիտում էր հանկարծ այդ ցոյցը և հազիւ նշմարելի գլուխ խոնարհելով իր շնորհակալութիւնը յայտնում. բայց ծափերը չէին դադարում և լռեցին միայն այն ժամանակ, երբ նա ձեռքով նշան արաւ, որ թոյլ տան խօսելու, և նա խօսեց, սակայն ոչ այն, ինչ որ իր սիրտը կը թելադրէր. նա ստիպված էր լռել ու մեռցնել իր հոգու խորքում տեղի ունեցող յուզումները և խօսել անմիջապէս գործից, որովհետև ո՞վ գիտէր թէ մեզ հետ այդ ժամին քանի-քանի Ազէֆներ, որպէս գիշատիչ ուրուրներ, բոլորել էին լոյսի այդ նորածիլ տաճարի շուրջը՝ նրան իրանց ճիրաններում խեղդելու չար դիտաւորութեամբ։

Ա.-Զէն

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՖԻԼՕԿՍԵՐԱՅԻՆ ԿՕՄԻՏԷՏԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ԿԱՍԷԹԻԱՅԻ ՖԻԼՕԿՍԵՐԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

1) Ֆիլօկսերային վարակի բոյները, որոնք երևան են հանված Սղնախի գաւառի Բայսուբանի, Լէլիանի և Պատարա-Գօրա գիւղերում, ենթարկել արմատական ոչնչացման՝ դուրս նետելով վազերը և հողը ենթարկելով ծծմբա-ածխածնային թունաւորման։

2) Բայսուբանի, Լէլիանի և Պատարա-Գօրա գիւղերի խաղողի մնացորդ այգիները, որոնք պարունակում են իրանց մէջ ֆիլօկսերայով վարակված շէջանների բերված վազեր, ենթարկել ոչնչացման՝ դուրս գէլելով վազերը հողից և այրելով նրանց։

3) Այն տարածութիւնների վրա, ուր գտնվում են յիշեալ գիւղերի ոչնչացման ենթարկվելիք խաղողի այգիները, արգելել 3 տարով վազեր չը տնկել, հաշած ոչնչացման աշխատանքներն աւարտելու օրից։

4) Ներկայ որոշման 1 և 2-րդ կէտերը ի կատար ածելու համար պահանջվող 3000 ր. ֆոնդը գտցնել, համաձայն երկրագործութեան դէպարտամենտի յուլ. 15-ի № 25,743 կարգադրութեան, Կովկասում ամերիկական վազերի մնկարանների համար ունեցած միջոցներից՝ ժամանակաւորապէս վերցնելով 1500 ր. փոխարինարար, իսկ մնացորդ 1500 բուբլու համար միջնորդութիւն յարուցել Կովկասի Փոխարքայի դիւանատան առաջ՝ բաց թողնելու այդ գումարը կովկասեան զեմստվային միջոցներից։

5) Ցարաբերութեան մէջ մտնել Թիֆլիսի նահանգապետի հետ՝ ֆիլօկսերային կոմիտէի հիւզ բանալու Սղնախի գաւառում, կազմված տեղական գաւառապետից, ազնուականների պարագլխից, ալաղանեան շրջանի հաշտարար միջնորդից, ուզէլնի վարչութեան ներկայացուցչից և գիւղացիների երկու ներկայացուցիչներից՝ ընտրված վարակման ենթարկված գիւղերի հասարակութեան կողմից. այդ կազմի մէջ պէտք է մտնեն նաև մի շրջանային գիւղատնտես և մի էկսպերտ՝ որ պիտի վերահսկէ ֆիլօկսերային խմբին։

6) Խնդրել Թիֆլիսի նահանգապետին ամեն կերպ աջակցելու թէ վարակված այգիներն ոչնչացնելու աշխատանքներին և թէ ֆիլօկսերայի տարածման պատճառների ու նրանց առաջն առնելու միջոցների մասին գիւղական հասարակութեանը ծանօթացնելու գործին։

ԽՕՀԵՐԱ

— Բագուում, օգոստոսի 2-ի երեկոյեան ժամը 6-ից մինչև օգոստոսի 3-ի երեկոյեան ժամը 6-ը Միքայէլեան հիւանդանոցի բարակն են ուղարկվել խօլերային նշաններով հիւանդացած 20 հոգի։ Նոյն օրը բարակներում խօլերայից մեռել են 3 հոգի։ («Բ.»)

— Եկատերինոդարի քաղ. դուման խօլերայի պատճառով վճռել է ապահովագրել ծառայութեան մէջ գտնվող ամբողջ բժշկական մարմինը. ամեն մի բժշկի՝ 10,000 ր., ֆելդշէրի՝ 3000 ր., մնացածներին 1000-ական բուբլով։

—

5 օգոստոսի

Պետերբուրգ. — Օրվայ ընթացքում խօլերայով հիւանդացան 37, մեռան՝ 26, բժշկվում են հիւանդանոցներում 738 հոգի։ Մանիտարական մասնաժողովի կարծիքով համաճարակը այսուհետև իր բնական ճանապարհով կը սկսի պակասել։

Մոսկվայում մի օրում հիւանդացել են 9 հոգի, մեռել՝ 6-ը։ Դէրբենտում մեռել են 2 եկեղեցիներ։

Կուրսկի նահանգում համաճարակը սկսելու օրից մինչև այսօր հիւանդացել են 553 հոգի և մեռել՝ 307։

Ծանտախտի և տարափոխիկ հիւանդութիւնների առաջն առնելու համար Բարձրագոյն հրամանով կազմված յանձնաժողովի ստացած տեղեկութիւնների համաձայն, կայսրութեան զանազան մասերում յունիսի 25-ից մինչև յուլիսի 21-ը խօլերայով հիւանդացել են 23,944 հոգի, մեռել՝ 10,723։ Այդպիսով համաճարակի սկզբից խօլերայով հիւանդացել են 112,985 հոգի, մեռել 50,287։ (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Յուլիսի 30-ին և 31-ին Մեծ-Արարատի գագաթն են բարձրացել Թիֆլիսի Ֆիզիքական դիտարանի մագիստրոս Բօգնոտալը և մէխանիկ Վէյսը, Կ.-Պոլսի Բօբէրտ Կոլէջի դոկտոր Ֆօն-Դէյկ-Պոստը և Վէյֆենբախը, դոկտոր Նիւտօնը և Զմիւռնիայից եկած Սէյլան և Բագուի մեծ բրիտանական հիւպատոս Կապէլլան Լինտօնը։

— Մօտ ժամանակներս քաղաքային վարչութիւնը դիմումն էր արել յայտնի պրոֆ. Էրլիխին՝ խնդրելով ուղարկել իր նորահնար «606» պրէպարատը՝ Թիֆլիսի Ալէքսանդրեան հիւանդանոցում գործադրելու համար։ Օգոստոսի 5-ին վարչութիւնը մերժողական պատասխան է ստացել պրոֆէսօրից, որովհետև բազմաթիւ պահանջների պատճառով հնարաւորութիւն չը կայ պրէպարատը պատրաստելու բոլորի համար։

— Ռուս գաղթականների մի խումբ նորերս գնել է Բօրչալուի գաւառում գտնվող իշ. Գէնօ Կօբուլօվի մեծ կալուածքը։ Մօտ 400 տուն վրացիներ, «Нов. Рѣчь» լրագրի ասելով, այդ վաճառքի շնորհիւ այժմ մնում են առանց հողի և անտուն։ Գիւղացիները իրանց ներկայացուցիչներին ուղարկել են Թիֆլիս աշխատելու՝ որպէսզի յետ վերադարձվի այդ կալուածքը։ Նրանք պատրաստ են ոչ միայն վճարելու վաճառքի գումարը, այլ և ծածկելու ռուս գաղթականների վնասները։

— Թիֆլիսի քաղաքային աշխատանքի բօրսային անցեալ յուլիս ամսվայ ընթացքում աշխատանք որոնելու համար դիմել են 254 հոգի, որոնցից 128-ը տղամարդիկ և 126-ը կանայք։ Ըստ ազգութեան—ռուսներ՝ 154, վրացիներ՝ 45, հայեր՝ 24 հոգի, մնացածը այլ և այլ ազգութիւններից։ Գործատէրերից պահանջ ստացվել է տղամարդու աշխատանքի համար 60 և կանանց համար՝ 164։ Պահանջի խոշորագոյն մասը (80) աղախնի համար է եղել։

— Թիֆլիսի հասարակութեան զանազան խաւերում քաղաքագլխի պաշտօնի համար խօսվում է Ա. Ի. Խատիսեանի, Ալ. Մ. Արղութեանի, ինժ. Էնֆիաջեանցի, բժ. Ֆիշերի, իշ. Միքէլաձէի և Գ. Զդանովիչի թեկնածութիւնների մասին։

— Այս տարվայ անցած 6 ամսվայ ընթացքում Թիֆլիսի Բուսաբանական այգին այցելել են 48,000 վճարովի այցելուներ։

Երևանի քաղաքային վարչութիւնը Թոքատի դէմ մաքառող Կովկասեան Ընկերութեանը նուիրել է 1,500 բուբլի Աբասթումանում հիմնվելիք ապագայ սանատօրիայում մի հատ մահճակալ պահելու համար։

— Մօտիկ ապագայում կը հրատարակվի և ոյժ կը ստանայ դեղագործութեան մի նոր սակագին, առաջվայ համեմատութեամբ բաւականաչափ իջեցրած գներով։ («Ե.»)

— Թիֆլիսի պօստ-հեռագրատան կից պետական բանկի խնայողական գանձարանի բաժանմունքում յուլիս ամսվայ ընթացքում 1,339 մուտքով ստացված է եղել 68,481 բուբլի, իսկ տարվայ սկզբից մինչև օգոստոսի 1-ը 11,860 մուտքով՝ 612,353 բուբլի։ Յուլիսի մէջ վերադարձվել է դրամատէրերին 35,890 բուբլի 90 կ., իսկ տարվայ սկզբից մինչև օգոստ. 1-ը 273,489 ր. 46 կ.։

— «Մշակի» երէկվայ համարում հաղորդել էինք Բաթումում նորերս կատարված մի քստմնելի սպանութեան մասին։ Ըստ երևոյթին նոյն դէպքի առիթով, տեղական «Бат. В.» թերթը հետևեալ մանրամասնութիւններն է տալիս. «Յուլիսի 23-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, 4-րդ քաղաքամասի պահակ Հիւսէին Հաջի-օղլի Պարտէնաձէին մօտենալով ինչ-որ Վահան Սարգսեան՝ ցոյց է տալիս թիւրքահպատակ երեք հայերի, որոնք որպէս թէ յափշտակել են իր հարազատ մօրաքրոջը՝ Աննա Մովսիսեանին և իր Հռիփսիմէ աղջկանը, որովհետև վերջինիս հետ նրանցից մէկը ուզում էր առումանալ։ Սարգսեանը խնդրել է այդ անձանց կալանաւորել իբրև իր ազգականուհիներին յափշտակողներ։ Պահակի կալանաւորած երեք թիւրքահպատակ հայերը ոստիկանատունը տարվելիս ճանապարհին այս ու այն կողմ են ընկնում և փախչում-ազատվում իրանց ետևից ուղղված գնդակներից։ Բնութիւնը պարզել է սակայն, որ ինքը Վահան Սարգսեանն է եղել իր ազգականուհիներին կողոպտելու դիտաւորութեամբ յափշտակելու բուն յանցաւորը, և որ յիշեալ յայտարարութիւնը պահակին արվել է դիտաւորեալ կերպով, կատարված ոճրի հետքը ծածկելու նպատակով։ Յափշտակված կանայք թաղված են եղել հողի տակ քաղաքից դուրս։ Ոստիկանութեանը աջողվել է երևան հանել այդ կըրկնակ սպանութիւնը։ Այդ քստմնելի սպանութեան զոհերի դիակները դուրս են հանված Անգիսա կոչված տեղում, բոլորովին նեխված։ Աննա Մովսիսեանը բաւականաչափ դրամական միջոցներ է ունեցել, որպիսի հանգամանքը գալիս է հաստատելու այն ենթադրութիւնը, թէ սպանութիւնը կատարված է կողոպտելու նպատակով։ Հաստատվել է, որ յիշեալ Վահան Սարգսեանը սպանողների պարագլուխն էր և հանգուցեալ Մովսիսեանի ազգականը։ Սպանութեանը մասնակցող վեց հոգին արդէն կալանաւորված են և բանտարկված Բաթումի բանտում, իսկ մէկը կարողացել է փախչել։»

— Կվիրիլիից հաղորդում են, որ կայսրանպետի օգնական Միխէելը ատրճանակի գնդակի մի հարուածով ծանր կերպով վիրաւորեց ինչ-որ մի անյայտ կնոջ՝ կըրծքից։ Վերջինս ուղարկվեց Բութայիսի քաղաքային հիւանդանոցը։ Միխէելը կալանաւորված է։

— Գորիում ոստիկանութիւնը կալանաւորել է այն չարագործներին, որոնք յուլիսի 19-ին յարձակում են գործել Գրակալի կայարանի վրա ու կողոպտել մոտակայ գինետան տէր Ուխուրգուլաշվիլիին։ Կալանաւորվածներն են՝ Բօրչալուի գաւառի Գէդաքլեար գիւղի բնակիչ Սուլէյման Իսմայիլ-օղլին, Լէժբան գիւղի բնակիչ Իսմայիլ Սուլէյման-օղլին և Գորու գաւառի Օրչօշանի գիւղի բնակիչ օսէտին Դաւիթ Մէլաձէն։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

— Յուլիսի 31-ին, լոյս շաբաթ գիշերը և շաբաթ ցերեկով Բագուում խուզարկութիւններ և կալանաւորութիւններ են կատարվել։ բանտարների ու ծառայողների շրջանում։ Սուրախանսկայա փողոցի վրա գտնվող տներից մէկում, Տատարսկայա փողոցի անկիւնում, ոստիկանութիւնը գտել է գաղտնի տպարան։ Կալանաւորված է բաւոր Լէբէդէվը։

— Ա. Ա. Մուսայէլեանցը Միլիոնայա փողոցով օգոստոսի 1-ի երեկոյեան անցնելու ժամանակ ենթարկվում է յարձակման Արսէն Կիրակոսեանի և Բաշիր Օմար-օղլիի կողմից։ Վերջիններս դանակով վիրաւորում են նրան մի քանի տեղից կրծքի վրա։ Վիրաւորվածը անզգայ դրութեան մէջ ուղարկված է հիւանդանոց։ Կեանքը վտանգի մէջ է։ Շարժառիթները պարզված չեն։

— Պետրօվսկայա հրապարակի վրա, 5-րդ ոստիկանամասի հանդէպ, ուր միաժամանակ կան և պահակներ, Բագուի քաղաքային վարչութիւնը դնել է տուել բուդկայի մէջ մի մեծ կուր՝ եփ տուած ջուր պահելու և ցանկացողներին ձրի մատակարարելու համար։ Մի քանի օր առաջ գիշերով անյայտ անձինք կոտրում են բուդկան և գողանում են այնտեղից կուրը իր բոլոր պարագաներով։ («Ե.»)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

— „Торгово-Промыш. Газ.“-ն հաղորդում է այն հիմնական կանոնները, որոնցով պիտի ղեկավարվի „Новое Время“ թերթի հրատարակութեան համար կազմակերպվող ընկերակցութիւնը։ Այդ ընկերակցութիւնը եթէ կարևոր համարի՝ ձեռք է բերելու „Нов. Вр.“-ի սեփականատէր Ա. Ս. Սուվորինի և այլ հրատարակութեանց և ձեռնարկութեանց իրաւունքը։ Յայտնի է, որ Սուվորինը Պետերբուրգում ունի մի շատ հարուստ, առաջնակարգ տպարան, մայրաքաղաքներում և Ռուսաստանի մի շարք խոշոր քաղաքներում (Վարշավա, Խարկով, Օդեսսա, Բաքու, Սարատով) գրավաճառանոցներ, հանդիսանում է որպէս խոշոր հրատարակչական ֆիրմա՝ „Весь Петербургъ“, Вся Москва“, „Вся Россія“, „Дешевая Библіотека“, „Историч. Вѣст.“, նրան է պատկանում և մի քանի ռուս գրողների հրատարակութեանց սեփականութիւնը (ի միջի այլոց բանաստեղծ Նեկրասովի) և այլն։ Ընկերակցութեան հիմնական դրամագլուխը հասնում է 4 միլիոնի՝ 800 անուանական ակցիաներից բաղկացած, իւրաքանչիւր ակցիայի գինը 5,000 ր.։ Ընկ. կանոնադրութիւնը հրատարակվելուց յետոյ մի ամսվայ ընթացքում ակցիաների գինը պիտի մացրված լինի։ Ընկ. ինքը հրաւիրում է բաժնետէրերի. հիմնադրողն է ինքը ծերունի Սուվորինը։ Բաժինները չեն կարող ձեռք բերել հրէաները և օտարերկրացիները։ Միայն ընկերակցութեան խորհրդի համաձայնութեամբ են բաժինները անցնում նոր անդամների, կամ այդ ակցիաները գնում է ինքը ընկերակցութիւնը։ Գործը կառավարելու են՝ խորհուրդը, վերաքննչական մասնաժողովը և ընդհանուր ժողովը։ Խորհուրդը բաղկացած է լինելու 8 հոգուց. ցմահ նրա նախագահը լինելու է ինքը Սուվորինը։ Թերթի գլխաւոր խմբագիրը ընտրվում է ընդմիշտ խորհրդի առաջարկութեամբ ընդհանուր ժողովում, որը խորհրդի առաջարկութեամբ կարող է փոխել նոյն խմբագրին։ Մնացած անդամները և ընկ. նախագահը (Սուվորինի մահից յետոյ) ընտրում է բաժնետէրերի ընդհ. ժողովը 3 տարով։ Գուցէ աւելորդ չի լինի յիշեցնել, որ 1876 թւի վերջին Ա. Վ. Սուվորինը „Нов. Вр.“ լրագիրը յայտնի Վ. Լիխաչէվի հետ (երբեմն Պետերբուրգի քաղաքագլուխ) գնել է 7500 բուբլով։

— Հիւսիսային Գիւղատնտ. Ընկ., որի գլուխն է կանգնած Ա. Բալանթար, սեպտեմբերի 8-ից մինչև 15-ը կազմակերպում է Պետերբուրգում կաթնատու անասունների առաջին համառուսական ցուցահանդէսը, որի ժամանակ կայանալու է (սեպտ. 11—18 ը) և համառուսական համագումար, որ պիտի քննէ անասունների տեսակները լաւացնելու հարցը։

— Կառավարիչ սենատը բեկանել է Խերսօնի քաղ. դումայի որոշումը, որով նա հրաժարվել էր բնակարան յատկացնել խուզարկու բաժնին։ Սենատի բացատրութեամբ՝ դա քաղաքի պարտականութիւնն է։

— Հիւսիսային Սիբիրում, Տրուխանսկում, փոթորիկի ժամանակ, կործանվել է երիտասարդ գիտնական Վ. Ի. Անուչինի (չը շփոթել ակադեմիկոս՝ „Рус. Вѣд.“-ի խմբագիր Դ. Անուչինի հետ) մակոյկը։ Առայժմ գտնվել է նրա մի ուղեկցի մարմինը։ Անուչինը գիտութեանց ճեմարանի յանձնարարութեամբ ահա 5 տարի է, ինչ աշխատում էր երկրի ուսումնասիրութեան վրա. նրա անունը բաւական ժողովրդական է Սիբիրում և լաւ ծանօթ գիտական աշխարհին։

— Ներկայումս մինիստրների խորհուրդը նիստեր չէ ունենում՝ մինիստրների Պետերբուրգից բացակայութեան պատճառով։ Օգոստոսի առաջին կէսին մայրաքաղաք է գալու մինիստր-նախագահը և այնուհետև գումարվելու են նիստերը։

— Վարշավայում ադմինիստրացիայի կարգադրութեամբ փակված է տպագրական գործով պարապող բանուորների արհեստակցական միութիւնը։ Բոլոր փաստաթղթերը ոստիկանութեան ձեռ են։ Ընկերակցութեան լիկվիդացիայի համար նշանակված է երեք օր։

— Կիէվում, յուլիսի 29-ին, «Palace» կաֆէյում մի շատ սրտաժոլմոք դէպք է պատահել։ Գիշերվայ ժամը 10-ին կաֆէն է գալիս համալսարանի ուսանողներից մէկը. նա պահանջում է մի շիշ գարեջուր և նըստում մինչև գիշերվայ ժամը 2-ը։ Երբ կաֆէն փակելու ժամանակ ծառայողներից մէկը առաջարկում է ուսանողին վճարել, վերջինս հանում է գրպանից ատրճանակը և քունքին ուղղված մի հարուածով վերջ է տալիս իր կեանքին։ Հանգուցեալի գրպանում գտնվել է հետևեալ գրութիւնը. «Որպէս հաւաստիք յայտնում եմ, որ ես համալսարանի ուսանող Եւգինիյ Էդուարդովիչ Դըբօվկին եմ. մեռնում եմ, որովհետև անկարող եմ շարունակ փողոցներում ընկած շան կեանք վարել, շան՝ որը գտնէ կարողանում է ապրել փողոցներում գտած ոսկորի կտորտանքով»։ Պարզվել է, որ նոյն օրը նրան «դուրս են ձգել» տենեակից, վարձը չը տալու պատճառով։ („Р. С.“)

— Յուլիսի 31-ին, Օդեսսայում, ցուցակագրվել են ժամանակաւոր կասկածելի 7 հիւանդացածներ։ Առաջին երկու դէպքը պատահել է մի հարուստ վաճառականի ընտանիքում։ Յետոյ հիւանդացել են, գիմնազիայի 5-րդ և 6-րդ դասարանների աշակերտուհիներից, երկու քոյր՝ 15 և 16 տարեկան։ Երկուսն էլ ծանր դրութեան մէջ են գտնվել՝ ժանտախտի անվիճելի նշաններով։ Ժանտախտի դէմ կռուող յանձնաժողովի գլխաւոր անդամ Դամասկինի կարգադրութեամբ երկուսին ժանտախտային բարակները փոխադրելիս նրանցից մէկը, որին տանում էին սանիտարական կառքով, մոռանում և ծնողներին «մեռք բարև» ասելով, սկսեց համբուրվել նրանց հետ. այդ դրութիւնը պատճառ եղաւ տան դատարկվելուն։ Ժանտախտով հիւանդանալու երրորդ դէպքը պատահել է Բիշելիոյեան փողոցի վրա. հիւանդացել է 7 տարեկան մի աղջիկ. չորրորդը՝ Նոր-քաղաքի շրջանում. այստեղ էլ հիւանդացել է մի լուացարանի տիրոջ փոքր տղան։ Մնացած 3 դէպքը պատահել է քաղաքի ծայրերում։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

— Մեծ-Ղարաքիլիսա, 2 օգոստ.

Յուլիսի 27-ին, Միրզոյեանի ղեկավարութեամբ, հայ բեմի դերասանները, մասնակցութեամբ դերասան Սևումեանի, խաղացին «Պէպոյի տկեռը» վոդեվիլը և «Դիւթական հնչիւններ» 1 գործ. դրաման։

Առաջին պիէսը, որպէս անմիտ և վաղուց արխիվն ընկած գրուածք, անցաւ շատ թոյլ, չը նայած որ դերակատարները ամեն կերպ աշխատում էին լաւ կատարել իրանց դերերը։ Դրամայում Սևումեանը և օր. Տէր-Մարտիրոսեանը իրանց շնորհալի խաղով լաւ տպաւորութիւն թողեցին հանդիսականների վրա և արժանացան ծափահարութեան։

Համերգային բաժինը անցաւ սառն և թողեց թոյլ տպաւորութիւն։

Երբ պատրաստի երաժշտական ոյժեր չը կան, աւելի լաւ է ազատել հանդիսականներին «անկոչ երգիչներից»։

Իսկ ամսոյ 1-ին, դարձեալ Միրզոյեանի ղեկավարութեամբ, երիտասարդ-դերասան Ղազարեանի բենեֆիսին խաղացին Յագարելիի «Սիբիրական» 4 գործ. կօմէդիան և «Էս էլ քի մօցիքլութին» վոդեվիլը։

Ղազարեանը աջողութեամբ տարաւ Պետոյի «դարդիման» կինտօ-ընկերոջ տիպիկ դերը։

Սիրող Դաւթեանը (սիբիրական) իր զգացված խաղով թողեց հանդիսականների վրա փորձված դերասանի տպաւորութիւն։ Նրա աջող խաղին նպաստում են զօրեղ ձայնը և յաղթանդամ կազմուածքը։

Իրանց դերերում էին օր. Յասմիկը (Մաշօ) և Ահարոնեանը (փեսայ)։

Մնացած սիրողները պահպանեցին անսամբլը։

Վոդեվիլն անցաւ շատ սահուն և մեծ զուարճութիւն պատճառեց հասարակութեան։

Շատ աջող էր Ղազարեանի տուած «Բաչալ-Կարապետը»։

Բենեֆիցիանտը ստացաւ երկու ընծայ և անվերջ ծափահարութիւն։

Համարեա բոլոր տոմսակները ծախված էին։

Շատ ուրախալի է, որ թատրոնական հասարակութիւնը արժանապէս գիտէ խրախուսել երիտասարդ գործիչների առաջին դերերները։

Ղազարեանը, բացի ի բնէ կոմիկ լինելուց, ունի բեմական աջող ձայն, համապատասխան շարժումներ և մանաւանդ հրաւստ միմիկա։

Մնում է որ երիտասարդ դերասանը աւելի կատարելագործվի և զարգանայ։

Նա դրա համար ունի ձիրք և ժամանակ։

Մ. Ղ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 5 օգոստոսի

Արդէն լոյս է տեսել Կովկ. Հ. Բ. Ընկ. հայերէն գրքերի գրացուցակի 1-ին, մանկական բաժինը։ Ինչպէս երևում է Ընկ. ունի մանկական բաժնի համար 258 գիրք։ Բայց եթէ այդ թւից հանելու լինենք գրացուցակում յիշված գրքերից մի քանիսի կրկնակի օրինակները, այն ժամանակ կը ստացվի ընդամենը մօտ 200 զանազան և տարբեր օրինակներ։

Քանի որ պակասում են բաւականաչափ մանկական յայտնի հայերէն գրուածքներ, յայտնի մանկավարժների հեղինակութիւններ, նոյնպէս օտար լեզուներից թարգմանութիւններ այդ հիւղին վերաբերեալ և ի նկատի ունենալով, որ մեծ թիւով հայ մանուկներ էլ են յաճախում և գրքեր ստանում, ուստի ցանկալի և լաւ կը լինէր, որ վարչութիւնը ուշադրութիւն դարձնէր այս հանգամանքի վրա և հարստացնէր, ճոխացնէր գրադարանը մանկական ամեն տեսակ գրուածքներով, յայտնի մանկավարժների հեղինակութիւններով և ձեռք բերէր պակասող գրքերը։

Այժմ մի քանի խօսք կազմված գրացուցակի մասին։

Այդ բաժինը (մանկական) բաղկացած է 20 երեսից և կազմված է բաւականին խնամքով ու ընդարձակ բովանդակութեամբ։ Այսպէս՝ իւրաքանչիւր գրքի համար նշանակված է հեղինակի, գրուածքի և թարգմանչի անունները, տպագրութեան տեղը, տարին, երեսների թիւը, գինը, գրքի համարը և այլ կարևոր տեղեկութիւններ. հեղինակի և գրքի անունները միմեանցից տարբերվող տառերով են տպագրված, այնպէս որ ցանկացած գիրքը իսկոյն աչքի է ընկնում։ Գրքերը դասաւորված են այբբենական կարգով, ի նկատ են առնված ոչ միայն հեղինակի անուան առաջին տառը, այլ և երկրորդ, երրորդ տառերը և այլն. մի բան, որ աւելի դիւրացնում է գրքի որոնման տեղը։ Միևնոյն հեղինակի գրուածքներն էլ այբբենական են վերցված։

Պատանի

—

Վան, 21/3 յուլիս

«Մշակի» № 141-ին (յուլիս 1-ի) մէջ հրատարակուած Հրանտի թղթակցութեան ինչ-ինչ մասերը կամովին խեղաթիւրուած

ըլլալուն՝ հարկ կը տեսնենք իրողութիւնը գրել քանի մը բառով։

Նոյն թղթակցութեան վերջին մասին իբր պատասխան և լուսաբանութիւն՝ ներփակ կը ղրկենք այն գրութիւնը, որ ղրկուած էր օրին Պոլսի «Հայրենիքին», բայց թերթին խափանումովը մնացեր էր անտիպ*)։

Դժբաղդաբար, մեր մէջ՝ կարծէք աւելի կարևորութիւն կը տրուի ժամուլի կողմէ անհատի՝ քան պատճառական մարմիններու։ Եւ այդ պատճառով ալ անհատները միշտ կը յաջողին ուղածնուն պէս փոփոխել և խեղաթիւրել իրողութիւնները, որք կատարուած են պաշտօնական հանգամանք ունեցող հասարակական մարմիններու ձեռքով։

Այս անգամ սակայն աւելի վատ երևոյթի մը ականատես կըլլանք, քանի որ խեղաթիւրող անհատը սովորական լուրեր տուող թղթակից մը չէ, այլ Վարագի վարժարանի տնօրէն Արտակ Դարբինեանը**)։

Հրահատը չի կրնար չչեշտել յանձնախմբիս տեղեկագիրը, զայն կոչելով երկարապատում, և զոր «ամբողջութեամբ կարդալ կարողանալու համար՝ նախապէս պահանջ դրուած էր հինգական վայրկեան միայն օրուան նիւթին շուրջ խօսելու»։ Այդ տեղեկագիրը եղած է Ա. Դարբինեանի մղձաւանջը՝ ինչպէս ոգի ի բուն կաշխատէր համոզել հոգաբարձուները՝ թոյլ չտալու անոր ընթերցումը՝ հանդէսին մէջ։ Այլ կը ճգնէր լայն միջոց գրաւելու իր ձանձրացուցիչ բանախօսութեան և աշակերտութեան կողմէ ըլլալիք արտասանութիւններու, յօբելեանի հանդէսը՝ դպրոցական հանդէս կարծելով։ Այդ արգիլել ուզած «երկարապատում» (10 րոպէի մէջ կարդացուելիք) տեղեկագիրն էր որ ամենէն առաջ կը փնտռէր ու անհրաժեշտ կը սեպէր Եր. Լալայեանց՝ հանդէսի յայտագրին մէջ, և ձեռքէ ձեռք կը խլէին թերթերու թղթակիցները (նոյնիսկ հիւպատոսական կարգը), յօբելեանի միաքն ու արդիւնքը հասկնալու։

Հրահատի թղթակցութեան մեծագոյն մասը նորէն գրաւեր էր այդ իր չհնանդ տեղեկագրին բովանդակութիւնովը։ Եւ յայտնի է թէ յօբելեանական գործ մը՝ առանց տեղեկագրի չի կրնար անցնիլ։

Հրահատը պարծանքի իրաւունքի բաժին մըն ալ կը դնէ մէջտեղ, չմոռնալով Ա. Դարբինեանին ալ սեփականացնել, Դարբինեանին՝ որ գործակցեր է հոգաբարձութեան հետ։ Իբր թէ՝ «հոգաբարձութեան ուսերուն վրա վերցուած էր եղեր յօբելեանի ամբողջ բեռը՝ գործակցութեամբ Վարագի վարժարանի տնօրէն Դարբինեանի. փաստերը մէջտեղն են,—կրսէ,—բոլոր հեռագիրներն ու նամակները, խիստ անշան բացառութեամբ, ուղղուած են հոգաբարձութեան, որովհետև բոլոր դիմումները, լրագրական յայտարարութիւնները, թղթակցութիւնները հոգաբարձութիւնն է կատարած»։ Մոռցեր է քիչ վեր իր յիշածը թէ՝ «կեդր. յանձնախմբի անձանձիր ու անխոնջ աշխատութեան շնորհիւ խնդիրը կը վերարծարծուի, և յոյսերը այսօր կը պակասին»։

Կասա խեղաթիւրած իրողութիւն մը այսպէս հակասութեանց կը մատնէ զհեղինակը. այդ պարզ է։ Բայց անգամ մը հարցնենք նոյն իսկ հոգաբարձութեան իրեն՝ թէ արդեօք ինք խաբար ունի՞ յօբելեանի գործէն, գիտե՞ թէ ինչ միջոցներ խորհուած ու որոնց դիմումներ են եղած տարի ու կէսուան ընթացքին։ Հոգաբարձական եռանդամ կազմն արդէն այնքան պաշարուած է եղեր իր անձնական և վանական հոգաբարձական գործերով, որ ժամանակ չէր կրնար ունենալ յօբելեանով զբաղելու, և այդ պատճառով ալ գործը յանձներ էր յանձնախմբի մը։ Մենք կը կարծենք, որ հոգաբարձութեան ատենապետ էֆէնդին ունի այնքան մը ազնուութիւն, որ խոստովանի. թէ հինգ տարիէ ի վեր վանքն այցելելու պատեհութիւն ունեցած չէր, ինչպէս այդ բանը որպէս խօսքերով ընդունուեցաւ վանքին Պետրոս վարդապետէն, երբ յանձնախմբիս հրաւէրովը վանք կուգար՝ յօբելեանի խորհրդակցական ժողովին ներկայ գտնուելու գոնէ մէկ անգամ։

Արդեօք այս հոգաբարձական կազմն էր որ իր վրայ վերցուցեր էր յօբելեանի ամբողջ բեռը...։

«Մշակի» խմբագրութիւնն ամենէն աղէկը կրնայ վկայել, թէ յօբելեանի խնդիրը վերջնապէս մէջտեղ դրուելէն ի վեր խմբագրութեանը եկած յայտարարութիւնները, կոչերը և այլն հոգաբարձութիւնն կողմէ են եղեր, թէ՞ կեդր. յանձնախմբիս դիւանէն։ Այդպէս նաև՝ բոլոր հայագիր և հայու համար գրուած օտարատառ 40-է աւելի թերթերու խմբագիրները կրնան վկայել։ Թողունք դեռ 300—400 անհատական և հաւաքական շրջաբերականները, կոչերը և նամակները՝ քանի մը անգամով կրկնուած ու ղրկուած կեդր. յանձնախմբիս կողմէ։ Զէ՞ որ յանձնախմբին էր յանձնուած յօբելեանի գործին ամբողջ վարչութիւնը։

Բայց թէ՝ եկած գրութիւններէն մաս մը **) ուղղուած էին հոգաբարձութեան՝ քան յանձնախմբին՝ ահա այդտեղ է գաղտնիքը։ Ատոր պատճառը ինքը Արտակ Դարբինեան գիտէ։ Ինքը վանքին ծախքով պտոյտ մը կատարեց Կովկաս, և յանձնախմբէն ուղեց պաշտօնագիր մը՝ մեր մասնախումբերուն մղում տալու, բայց յանձնախումբս սկզբունքով մերժեց՝ իր ժամանակումբերուն արժանապատուութիւնը չվիրաւորելու մտքով։ Եւ Ա. Դարբինեան չենք գիտեր ինչ խղճով, իսկ հոգաբարձութիւնը՝ չենք գիտեր ինչ իրաւունքով 50—60 ոսկի հանեցին վանքին բիւջէէն՝ այդ քահանայ պտոյտին համար։ Այդ պտոյտը՝ յօբելեանի գործին ալ վնասեց տարբեր կերպով մը։

Իսկ հիմա այդ թղթակցութեան նման զեղծ գրուածքներ՝ արտասահմանի հայութեան միտքերը պղտորելէ աւելին չեն ըներ։ Մինչ յանձնախմբիս գործն ու արդիւնքը՝ տեղւոյն մէջ քաջածանօթ՝ դուրսերն ալ յայտնի են ու պիտի ըլլան, երբ տեղեկագիրն ամփոփուի։

Գալով կեդր. յանձնախմբիս կազմի մասին Հրահատի յայտնած կասկածոտ ակնարկութեանց, դա ուղղակի Ա. Դարբինեանի և իրեններու սրտի ցաւն է։ Եթէ յանձնախումբը կազմուեր էր «գործին ատակ» և ընդհանուր համակրանք ու վստահութիւն վայելով անձերէ, այդ՝ հոգաբարձութեան ողջամտութիւնն ու յօբելեանի յաջողութիւնը կը ցուցնէ։ Իսկ եթէ հակառակն է՝ ըստ Հրահատի՝ միթէ դժուար էր հոգաբարձութեան լուծել զայն և կազմել նոր յանձնախումբ մը։ Բայց Հրահատն արդէն կը վկայէ ու չի կրնար ուրանալ թէ՝ «կեդր. յանձնախումբի*) անձանձիր ու անխոնջ աշխատութեան շնորհիւ» էր որ յօբելեանի հարցն «արծարծուած միացեր է» ամբողջ տեղութեանը, և «յոյսերը պակուեր են վերջապէս»։

Հրահատը իր թղթակցութեան մէջ, կոյր խղճէ առաջնորդուած, հանդէսին նկարագրութեանը կուսակցական գոյն կուտայ, յիշելով շնորհաւորագրերէն ու պատգամաւորներէն մէկ մասը միայն։

Պատուոյ ատեանի մը կազմութեանը թելադիր ալ կըլլայ Հրահատ։ Այդ առաւել չափով մենք կը պահանջենք, որպէսզի իրողութիւնը իբր դատակնիք փակցուի անպատասխանու անհատին մը ու անգիտակից մարմինի մը ճակտին։

Երբէք պիտի չուզէինք նկատի առնել այդ կարգի խեղաթիւրուած գրութիւններ, և ինքնարդարացում համար ալ պատասխանելու պէտք չկար, բայց քանի որ երկու անգամ է՝ կարգ մը անհատներու ձեռքով կը խառնակուին ու ամլութեան կը դատապարտուին Վարագի վանքի շուրջ եռազուած հնչիւն համակրութեան ցոյցերը,—Հայրիկեան ֆօնդը և Գարասուլեանի կասկը,—ուստի հարկ տեսանք այսչափ մը լուսաբանութեան, որպէսզի կարգ մը ծածկանուններու տակ թաքնուած զանազան հաշիւներու տէր անձերու ձեռքով ալ զոհ չերթայ յօբելեանի գործն ու արդիւնքը։

Դիւան Վ. Յ. Յ. Կեդր. Յանձնախմբի՝
Նախագահ՝ Մեսրոպ քահ. Ճանիկեան
Ատենապետ՝ Հմայեակ Դարբինեան
Ատենադպիր՝ Զիթունի

*) Այդ գրութիւնը կը տպենք «Մշակի» առաջիկայ համարներից մէկում։ Խմբ.

**) Վարագի յինամեայ յօբել. յանձնաժողովի գիւանը սխալմամբ է, կարծելով թէ «Մշակի» № 141-ում «Վարագի յօբելեանը» յօդուածի հեղինակը Վարագի վարժարանի տեսուչ Արտակ Դարբինեանն է։ «Հրահատ» կեղծանունը բոլորովին ուրիշ անձի է պատկանում։ Խմբ.

*) «Մշակի» խմբագրութիւնը գործած չէը այդ սխալը։ Երկու պաշտօնագրերն ալ ուղղուած էին կեդր. յանձնախմբիս՝ չէ թէ հոգաբարձութեան։

*) Յանձնախումբին անդամները թէև թուով հինգ՝ բայց սկզբէն մինչև վերջ միմիայն երկու գործօն անդամներու ուսերուն վրայ տարուեր է յօբելեանի ընդարձակ և բազմաբաղ գործը. ինչու հակառակն ապացուցելու ճգնել։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառային հրթռեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲՈԳՈՒՄ՝ մարդատար № 12 գնացքը՝ 2 ժ. 38 ր. ցերեկ., Դանձակ է հասնում 9 ժ. 9 ր. երեկ., Նելախ՝ 11 ժ. 20 ր գիշերվայ, Հաջի-Կարալ՝ 4 ժ. 16 ր. գիշ., Բալաջարի 8 ժ. 1 ր. առաւօտ., Բագու՝ 8 ժ. 48 ր. առաւ.։ Արագ № 2 գնացքը՝ 8 ժ. 15 ր. առաւ. Դանձակ է հասնում 1 ժ. 28 ր. ցերը., Նելախ՝ 3 ժ. 6 ր. ցերը., Հաջի-Կարալ՝ 7 ժ. 15 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 10 ժ. 8 ր. գիշ., Բագու՝ 10 ժ. 53 ր. գիշ.։ Պօստատար № 4 գնացքը՝ 10 ժ. 4 ր. գիշ., Դանձակ է հասնում 4 ժ. 18 ր. գիշ., Նելախ՝ 6 ժ. 26 ր. առաւ., Հաջի-Կարալ՝ 11 ժ. 23 ր. առաւ., Բալաջարի՝ 3 ժ. 9 ր. ցերը., Բագու՝ 4 ժ. 45 ր. ցերը.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ պօստատար № 74/75 12 ժ. 22 ր. գիշ., Ալէքսանդրապոլ է հասնում 11 ժ. 21 ր. առ., Էջմիածին կայար.՝ 4 ժ. 49 ր. ցերը., Նախիջևան՝ 10 ժ. 51 ր. գիշ., Ջուլֆա՝ 12 ժ. 29 ր. գիշ.։ Ապրանք-մարդատար՝ 4 ժ 15 ր. ցեր., Ալէքսանդրապոլ է հասնում 3 ժ. 10 ր. գիշ., Էջմիածին՝ 8 ժ. 38 ր. առաւօտեան, Երևան՝ 10 ժ. 9 ր. առ.. և սրանից զէնը այլևս չէ գնում։

ԲՈԳՈՒՄ՝ մարդատար № 5՝ 7 ժ. 31 ր՝ երեկ., Միխայլովօ է հասնում 11 ժ. 45 ր. գիշ., Բաթում՝ 9 ժ. 30 ր. առաւ.։ Պօստատար № 3՝ 2 ժ. 24 ր. ցեր., Միխայլովօ է հասնում 5 ժ. 47 ր. երեկ., Բաթում՝ 3 ժ. 25 ր. գիշ.։ Արագ № գնացքը՝ 10 ժ. 36 ր. գիշ., Միխայլովօ է հասնում 2 ժ. 39 ր. գիշ., Բաթում՝ 10 ժ. 49 ր. առաւօտեան։

ԲՕՐԺՕՄ՝ մարդատար № 7/8 8 ժ. 28 ր. առ. Միխայլովօ է հասնում 12 ժ. 42 ր. ցեր., Բօրժօմ՝ 2 ժ. 3 ր. ցեր.։ Մարդատար № 9/10 3 ժ. 36 ր. ցեր., Միխայլովօ է հասնում 7 ժ. 56 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 9 ժ. 13 ր. գիշերվայ.

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՄՆՈՒՄ

ԲՈԳՈՒՄԻՑ՝ պօստատար № 3՝ 12 ժ. 24 ր. ցեր.։ Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 36 ր. գիշ.։ Մարդատար № 11՝ 6 ժ. 58 ր. առ (այս գնացքը Բաթում չէ գնում)։

ԲՈԳՈՒՄԻՑ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 7 ժ. 25 ր. առաւ.։ Պօստատար № 4՝ 9 ժ. 4 ր. երեկ.։ Մարդատար № 6՝ 11 ժ. 4 ր. առ. (այս գնացքը Բագու չէ գնում)։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պօստատար № 72/73՝ 6 ժ. 8 ր. առաւ.։ Մարդատար-ապրանքատար՝ 6 ժ. 33 ր. երեկոյան։

ԲՕՐԺՕՄԻՑ՝ մարդատար № 9/10 8 ժ. 8 ր. երեկ.։ Մարդատար № 7/8 6 ժ. 28 ր. առաւ.

ՑԱՌՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տպագրվում է և մինչև օգոստոսի 20-ը լույս կը տեսնի

Մ. ՏԱՐԱԽՋԵԱՆԻ

◇→ ԶԵՌՆԱՐԿ ←◇

ԹԷԼՄԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Ուղղագրական վարժութիւններ)

Գինը 5 կօպ.

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

Մի փորձառու ուսուցիչ

կամենում է տեղ ստանալ հայոց միջնակարգ դպրոցներում, գերազանցելով մատեմատիկական առարկաները, ընդհանուր պատմութիւնը, գրականութիւնը և գերմաներէն լեզուն։

Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ „Гуттенбергъ".

2 ԶԳԵՍՏԱՅՈՒ 4 ՐՈՒԲԼՈՎ

Տղամարդկանց հագուստեղէնի շրջանում նորութիւն է «Էվիքտոր Տուրնը»։ Այնպիսի էժան գնով՝ ինչպես 2 բուբ., 4¼ արշ. կտորը, տպամ. ամբողջ զգեստացու, ոչնչով չէ տարբերվում արշ. 2—3 բուբ. արժեցող կտորից և ունի վերջինիս բոլոր յատկութիւնները, այն է՝ բարձր տես. ամրութիւն, գործնականութիւն և էլեգանտութիւն։ Գույները՝ սև, մուգ-կապույտ, շագանակագույն, ձիթագույն։ Այդպիսի 2 կտորը ուղարկվում է 4 բուբլով, ճանապարհածախը՝ 70 կ., պօստով, վերադիր վճ.. առանց կանխավճ.։ Հոլոս և աւելի կտոր բերել տալուց՝ ճանապարհածախը ֆաբրիկայի հաշվին։ Առանց բիսկի, լրիւ եկամուտ., եթէ չը հաճանվի՝ յետ ենք վերցնում։ Պահանջները հասցէագրել. въ фабрику шерстяныхъ издѣлій T-ВА «ЭХО», г. Лодзь, № 70.

Թղթակցութիւնները ռուսերէն։

(ա. օ.) (B. 50359) 872. 17—5

Ուղարկում եմ պօստով, վերադիր վճ. և առանց կանխավճարի «Տրեստիֆ» չէվիոտի մի սերոյ կտոր 4¼ արշ., տպամարգկանց

ԶԳԵՍՏԻ ՀԱՄԱՐ 2 Ր. 75 Կ.

Շատ նայած որ շատ էժան է, «ՏՐԵՍՏԻՖԻ» կտորը բրդից է (ոչ բամբակից) և ունի բոլոր լաւ կտորների յատկութիւնը մնացամայն ամուր է, գործնական և շքեղ։ Գույները՝ սև, մուգ-կապույտ, շագանակագույն, ձիթագույն։ Ճանապարհածախը 55 կ.։ Նոյնպէս ուղարկում եմ պատրաստի, կարված, միանգամայն գործնական և գեղեցիկ ՊԻՋԱՄ 2 բուբլով տարվայ ամենն սեզօնին մատչելի։ Ճանապ. 55 կ.։ 2 բուբլով ՁԱՎԱՐ ուղարկում եմ պատրաստ, ամուր և գործնական կտորից կարված։ Ճանապարհածախը 35 կ.։ Երեք և աւելի կտոր բերել տալուց՝ ճանապարհածախը իմ հաշվին։ Պահանջները հասցէագրել. г. Лодзь, № 70, фабрика ЗИГМУНТА РОЗЕНТАЛЯ.

Թղթակցութիւնները ռուսերէն։

(ա. օ.) (B. 50155) 870. 17—5

Երևանի ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ բարձր դասարանների համար հարկաւոր է

Մի լեզուագէտ-մանկագէտ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ

ռուսաց լեզուի, ռուսաց գրականութեան և ռուսաց պատմութեան համար շաբաթական 24 դասով և 70 ր. դասագնով։ Ցանկացողները իրանց խնդրագրերի հետ պէտք է ներկայացնեն ուսման իսկական վկայագրերը կամ նրանց վաւերացված պատճէները։

Խնդրագրերը պէտք է ուղարկել մինչև օգոստոսի 20-ը Երևան՝ Հոգաբարձութեան հասցէով։

(ա. օ.) 899. 10—4

2 ԶԳԵՍՏ 5 Ր. 25 Կ.

Տարածելու նպատակով՝ մենք ուղարկում ենք 12 բ. փոխարէն 5 բ. 25 կոպէկով հետեւեալ զգեստացու 2 կտորները. 1) 4¼ արշ. ֆրանս. տրիկօ պատմ. զգեստի համար, շատ ամուր, գործնական և մոդային նեարներով բրդէ կտոր։ 2) 8 արշ. կտոր «Ինդլիշ», կանանց ամբողջ զգեստի համար, միանգամայն մոդային և գեղեցիկ բրդէ կտոր։ Այդպիսի 2 կտոր լաւ տեսակից՝ ուղարկում ենք 5 բ. 75 կ.-ով։ Ճանապարհածախը 55 կ.։ Երկու և աւելի զույգ կտոր բերել տալուց ճանապարհածախը մեր հաշվին։ Ուղարկում ենք պօստով, վերադիր վճ., առանց կանխավճ. և երաշխաւոր., եթէ չը հաճանվի՝ յետ ենք վերցնում։ Պահանջները հասցէագրել. г. Лодзь, № 70, въ фабрику ЗИГМУНТА РОЗЕНТАЛЯ.

Թղթակցութիւնները ռուսերէն։

(ա. օ.) (B. 50257) 871. 17—5

Լոյս են տեսել եւ վաճառվում են

ԱՐՏԱՇԵՍ ԱԲԵՂԵԱՆԻ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ

(փոխադրած ըստ Իվանովի և Կրուբերի)

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՎ,

Մասն Ա.—Բնական աշխարհագրութիւն. Կովկաս և սահմանակից երկիրներ։ 4-րդ և ժասամբ 3-րդ տարվայ դասընթաց (նոր ծրագրով—հայրենագիտութիւն) 1909 թ., 2-րդ տպ., գինն է 60 կոպ.։

Մասն Բ.—Ասիա, Աֆրիկա, Ամերիկա և Աւստրալիա։ 5-րդ տարվայ դասընթաց։ 1910 թ., 2 դդ (նոր) տպ., գինն է 65 կոպ.։

Մասն Դ.—Եւրոպա։ 6-րդ տարվայ դասընթաց (ժամուլի տակ է և լույս կը տեսնի մինչև օգոստ. 25-ը)։ Գինը՝ մօտ 65 կոպ. (բազմաթիւ պատկերներով)։

Պահեստը՝ «ԳԻՐ» գրավաճառանց (Тифлисъ, Вельяминовская, 7).

(Հ. Հ.) 915. 6—1

ՀԻՊՆՕՏԻԶՄ

ԴՈՒՔ ԿԱՐՈՂ ԵՔ ՀԻՊՆՕԶԱՑՆԵԼ

Հիպնօտիզմը բնական ձիրք չէ։ Ամեն ոք կարող է տիրապետել այս խորհրդաւոր գիտութեան։

Հիպնօտիզմ սովորիր նոյնքան հեշտ է, որքան ուտել խմելը։

Հիպնօտիզմը կը բժշկէ հիւանդութիւններ և կուղղէ մոլութիւններն ու վատ բարքերը։

Հիպնօզական ցուցահանդէսները չափազանց զուարճալի են։

Սովորեցէք հիպնօզացնելու արուեստը։ Մշակեցէք ձեր մէջ ներշնչելու զօրությունը և այդ զանազան ոյժի միջնորդութեամբ դարմանեցէք հիւանդութիւններ, տուէք ապշեցուցիչ ցուցահանդէսներ թատրոններում կամ մասնաւոր սրահներում և դառէք պրոֆէսիոնալ հիպնօտիստ։

Սովորելու ծախքը շատ չնչին է։

Ստացէք իմ «Ինչպէս հիպնօտացնիր» պատկերազարդ գրքոյկը, որը կը տայ ձեզ լիակատար բացատրութիւն հիպնօտիզմի, Մեսմերիզմի, Հոգեբուժութեան, Ներշնչման, Հոգնատեսութեան և Ցերեպաթիի մասին։ Այս գրքոյկն ստանալու համար պիտի ուղարկել 10 կոպէկի նամակադրոշմ ճանապարհածախքի համար։

ԳՐԵՑԷՔ ԱՅՍՕՐ։ Գրեցէք ձեր անունն ու հասցէն որոշ։

Դիմել, հեռեւալ հասցէով՝ Америка. Haroutun Shekerjian. 3758 Indiana Ave. Chicago, Ill. U. S. A. (ե.հ.) 689. 100—19

ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԱԼ

Գ. Գալստեանի («Գուտտենբերգի») հրատարակութեամբ՝ № 50.

Բ. ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ

„ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐԸ Ռ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ ԵՒ Ս. ԾԱՀԱԶԻԶԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԷՋ“,

ընդարձակ ներածութեամբ՝

«ՌՈՒՍԱՀԱՅ ՎԵՐԱԾՆԻՉՆԵՐԻ ՍՕՑԻԱԼԱԿԱՆ ԴԱՒԱՆԱՆԻ ԲՆՈՅԹԸ»

(սօցիօլօգիական վերլուծութիւն)

Բովանդակութիւն.—Առաջաբան։—Ռուսահայ վերածնիչների սօցիալական դաւանանքի բնոյթը (ներածութիւն)։—I. Բանաստեղծների ընդհանուր խարակտերիստիկան։—II. Ազգային գիտակցութեան և հայրենիքի գաղափարը։—III. Ազգային բացասական գծերի և ասիական յետամնացութեան մերկացումներ։—IV. Համեմատական գծեր պատմական անցեալից և ներկայից։—V. Լեզուի և դպրոցական կրթութեան հարցը Ս. Շահազիզի մօտ։—VI. Հայրենիքի և անձնական սիրոյ զգացմունքը։—VII. Բռնի ամուսնութեան երևոյթը։—VIII. Կրօնական գաղափարներ և փիլիսոփայական խոհեր Ս. Շահազիզի մօտ։—IX. Ազատութեան և առաջադիմութեան գաղափարներ։—X. Թիւրքահայ կեանքն ու հարցը և Ռ. Պատկանեան. 1) Ներածութեան փոխարէն։—2) Նմուշներ թիւրքահայ կեանքից։—3) Քաղաքական գիտակցութեան գաղափարը և մարտական ուղին։—4) Թիւրքահայ հարցը և Եւրոպան.—5) Օտարատեացութեան զգացմունքը.—6) Համահայկական ազգայնականութիւն (կամ պանարմենիստական նացիոնալիզմ)։—XI. Ամփոփումներ և եզրափակումներ (վերջաբան)։—Ցաւելուած. Ռ. Պատկանեանի վերջին բանաստեղծութիւնները։

440 երես. Գինն է 1 ՐՈՒԲԼԻ ճանապարհածախսով։

Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին։ Գլխաւոր պահեստը «Գուտտենբերգի» մօտ։

897. 3—3 (օ. մ.)

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Տպարան „Экономія" Большая Ванкская № 3.